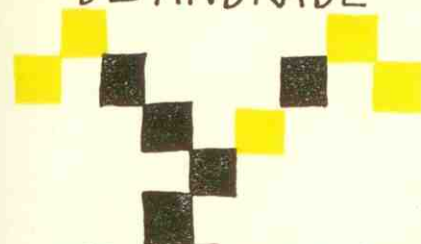

CARLOS DRUMMOND
DE ANDRADE

FYZIKA
STRACHU

Přeložil Vladimír Mikeš

PRAHA 1967

ODEON

7775
ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
FILOSOFICKÉ FAKULTY
UNIVERSITY J. E. PURKYNĚ
BRNO

3921-67

© José Olympio Editôra, Rio de Janeiro 1959

D Ě T S T V Í

Abgaru Renaultovi

Tatínek se vyšvihl na koně a vyjel do polí.
Maminka seděla doma a šila.
Můj malý bratr spal.
Já chlapec četl mezi mangovníky
příběh Robinsona Crusoa,
dlouhou historii bez konce.

V bílém zářivém odpoledni hlas, který se naučil
ukolébavku kdesi daleko v černošské chatrči – a vryl se
do paměti,
volal ke kávě.
K černé kávě černější než stará černoška
k lahodné kávě
k dobré kávě.

Maminka seděla a šila dál,
podívala se na mne,
(– Pst... Nevzbuď ho.)
na kolébku, na niž dotíral moskyt.
A povzdychla si... zhluboka!

V dálce se tyčila postava mého otce
nad nekonečnou plání plantáže.

A já nevěděl, že můj příběh
je lepší než příhody Robinsona Crusoa.

ZMĚNĚNÁ ULICE

V naší ulici porážejí stromy,
pokládají koleje,
stavějí domy.

Naše ulice se změnila přes noc.
Sousedé si nemohou zvyknout.
Nechápou, že život
to krutě vyžaduje.

Jenom má dcerka má radost,
líbí se jí lešení,
světlo autogenní svářečky,
cement vlévaný do forem.

NA SPOLEČENSKOU NOTU

Básník přichází na nádraží.
Básník vystupuje.
Básník si bere drožku.
Básník jede do hotelu.
A když si počíná
jako kterýkoli člověk,
pronásledují ho ovace
jako provolávání hanby.
Prapory
rozevřou křídla.
Kapely. Rakety.
Proslovy. Spousta slamáků.
Namířené fotoaparáty.
Tlačení aut.
Ať žije...
Básník je sklíčený.

Na stromě ve veřejném parku,
(vymoženost nové městské správy),
na silném stromě olepeném
křiklavými plakáty,
na banálním stromě, na stromě, který nikdo nevidí,
zpívá cikáda.
Zpívá cikáda, kterou nikdo neslyší,
hymnus, kterému nikdo netleská.
Zpívá, v proklatém slunci.

Básník vstupuje do výtahu
básník vyjíždí
básník se zamyká v pokoji.

Básník je sklíčený.

ČTVERYLKA

Pedro miloval Terezu, Tereza milovala Raimunda,
Raimundo miloval Marii, Marie milovala Jáchyma,
Jáchym miloval Lili,

Lili nemilovala nikoho.

Pedro odešel do Spojených států, Tereza do kláštera,
Raimundo se zabil při havárii, Marie zůstala na ocet,
Jáchym se zastřelil a Lili si vzala J. Pinta Fernanda,
který s tím příběhem neměl nic společného.

RODINA

Tři chlapci, dvě děvčátka
a dítě pod srdcem.
Kuchařka černoška, servírka mulatka,
papoušek, kocour, štěně,
tlusté slepice v zahrádce jako dlaň
a žena, která se o všechno stará.

Houpací židle, postel, kolíbka,
cigáro, práce, otčenáš,
marmeláda z gujavy na nedělním ubruse,
párátka v spokojených zubech,
chrchlavý gramofon celou noc
a žena, která se o všechno stará.

Lichvář, mlékař, podomní obchodník,
lékař jednou za měsíc,
lístek každý týden,
bílý! ale naděje vždycky zelená.
Žena, která se o všechno stará,
a blaženost.

POZŮSTALÝ

Cyroví dos Anjos

Je nemožné složit báseň na tomto stupni vývoje lidstva.
Nemožné napsat báseň – jeden jediný verš – opravdové
poezie.

Poslední trubadúr zemřel roku 1914.

Jakpak se jmenoval? Nikdo si nevzpomene.
Strašně složité stroje jsou na ty nejprostší věci, bez nichž
nelze být.

Chceš kouřit doutník, stiskneš tlačítko.
Svrchníky se zapínají automaticky.
Miluje se po telefonu.
Nepotřebujeme žaludek, abychom trávili.

Jeden vědec prohlásil v *Jornalu*, že zbývá ještě mnoho
k dosažení racionální úrovně kultury.
Do té doby budu našťěstí mrtev.

Lidé se nelepší,
jedni zabíjejí druhé jak štěnice.
Věčně se líhnou hrdinné štěnice.
Neobyvatelný svět se stále víc zabydluje.
Kdyby se oči znovu naučily plakat, byla by druhá potopa
světa.

(Nemyslím, že jsem napsal báseň.)

MILOSTNÉ ZASVĚCENÍ

Sít mezi dvěma mangovňky
se houpala nad světem v hloubce.
Bylo horko, bezvětří.
Nahore slunce,
vprostřed listí,
den jak výheň.

A jako bych neměl nic jiného na práci, myslil jsem ustavičně
na snědé nohy té pradleny.

Jednoho dne přišla k síti,
nalehla na mě hrudí vstoje,
objala mě,
dala mi malé hroty,
které byly jen moje.

Sít se začala kymácet,
hlouběji se houpal svět.

Šel jsem do postele,
horečka čtyřicet a lezla nahoru.
A obrovská pradlena s obrovskými bradavkami se točila
v zelenavém prostoru.

EPIGRAM PRO
EMILIA MOURU

Je smutné vidět padat večer,
jak padá list.
(Brazílie nemá jeseň,
a listí padá.)

Je smutné koupit polibek
jak noviny a jít.
Ti, co milují bez lásky,
nevejdou do království nebeského.

Je smutné střežit
veřejné tajemství
a nepovědět nikomu
(že tenhle život nestojí za řeč).

V POLEDNÍM ŽÁRU

Martinsovi de Almeida

Rodina v Mině
mlčky sedí
na zemi, hřeje se
blaženě na slunci.
Mladší syn
se dívá k nebi,
ne po slunci,
na trs banánů.
Uřízni ho, tati.
Otec ho uřízne,
rozdá všem banány.
Rodina v Mině
jí banán.

Nejstarší dcera
škrábe svrbivku
kousek nad kolenem.
Sukně nezakrývá
osmahlé pevně
stavěné stehno:
nikdo se nedívá.
Oči se ztrácejí
v zvlněné čáře
blízkého obzoru
(za zahradou).
Rodina v Mině
se dívá kolem.

Nejstarší syn
tiše zpívá
ani veselou, ani smutnou
pomalou píseň,

kteřá uspává.
Dotěrný komár
prudce doráží.
Nejmladší syn
vymrští ruku,
odžene dotěravce.
Rodina v Mině
spí na slunci.

SLUNEČNICE

Ta slunečnice v palmirském parku.
Jels do Juiz de Fora a došel ti benzín.
Byl tam kadeřnický salón, fotograf, kostel, dítě tam stálo
a byla tam (taky) slunečnice. Dívka přešla.
Mezi řadry a slunečnicí tvá zakázaná touha.

Nezřízená touha vznášet se, milovat, být šťasten, cestovat,
oženit se, mít mnoho dětí,
touha být vyfotografován s tou dívkou, poznat rozkoš,
být nešťastný a modlit se;
tolik věcí. A ta dívka nic netušila...
Vstoupila do kostelních dveří a vyšla bránou snů.

A hloupá slunečnice se dál točila za sluncem.

NEKROLOG O ZOUFALSTVÍ V LÁSCE

Ti, kterým láska zhořkla,
se střílejí do srdce.
Až v bytě slyším rány z revolveru.
Milenky se svíjejí slastí.
Jaká pastva pro noviny.

A vyfotografovaní zoufalci
napsali dopisy na vysvětlenou,
udělali, co mohli, aby v milenkách
probudili výčitky svědomí.

Prásk prásk prásk sbohem, ty hnusná.
Já odcházím, žij si dál, a shledáme se
buď na nebesích, nebo v černém pekle.

Lékaři pitvají zoufalce,
kteří spáchali sebevraždu.
Jak velké měli srdce.
Obrovské vnitřnosti, sentimentální střeva
a žaludek plný poezie...

Teď jdeme na hřbitov
zakopat těla zoufalců,
zabedněných jak náleží
(ve vášních první a druhé třídy).

Rozčarování jdou za oklamánými,
bez srdce, bez střev, bez lásky.
Jediné štěstí, jejich zlaté zuby
neposlouží jako finanční základ,
obaleny hlinou ztratí lesk,
zatímco milenky budou tančit
divokou vášnivou sambu na jejich hrobě.

MEZINÁRODNÍ KONGRES STRACHU

Prozatím nebudeme zpívat o lásce,
která se skryla do nejhlubších suterénů.
Budeme zpívat o strachu sterilizujícím objetí,
budeme zpívat o nenávisti, protože neexistuje,
existuje jen strach, náš otec a přítel,
veliký strach prérií, moří, pouští,
strach vojáků, strach matek, strach kostelů,
budeme zpívat o strachu diktátorů, o strachu demokratů,
budeme zpívat o strachu ze smrti a o strachu z toho,
co bude po ní,
až umřeme strachem
a z našich hrobů vyrostou žluté a bázlivé květy.

PŘEDNOST MOŘE

Na této nijak zvlášť útulné terase
pijeme pivo a hledíme na moře.
Víme, že se nám nemůže nic stát.

Budova je solidní a solidní je svět.

Víme, že každá budova ukrývá tisíc těl,
která se pachtí zavřena ve čtyřech stěnách.
Občas se několik unavených těl natlačí do výtahu,
vyjedou nahoru nadýchat se vzduchu z oceánu,
a to je přednost budov.

I svět je z železobetonu.

Ovšem, být tak nějaký šílený křižník,
zakotvený v zálivu naproti městu,
život by byl nejistý... nepravděpodobný...
Ale v klidných vodách jsou jenom věrní námořníci.
Jaká je to hodná eskadra!

Můžeme důstojně pít svoje pivo.

RAMENA PODPÍRAJÍ SVĚT

Přijde čas, kdy se víc nebude říkat: můj Bože.
Čas absolutního očištění.

Čas, kdy se víc nebude říkat: má láska.
Neboť se ukázalo, že láska je zbytečná.

A oči nepláčou.

A ruce si jenom odbývají tu hrubou práci.

A srdce je vyprahlé.

Nadarmo ženy klepou na dveře, neotevřeš.

Zůstal jsi sám, světlo zhaslo,

tvé oči široce rozevřené září v šeru.

Jsi prostoupen jistotou, už neumíš trpět.

A od přátel nic nečekáš.

Co záleží na tom, že přichází stáří, co je to stáří?

Tvá ramena podpírají svět:

není těžší než dětská ručka.

Války, hlad, diskuse uvnitř budov

jsou znamením, že život pokračuje,

a všichni se dosud neosvobodili.

Pro některé je to barbarská podívaná,

dali by (útlocitní) přednost smrti.

Přišel čas, ve kterém smrt nic neuspíší.

Přišel čas, ve kterém život je rád.

Jenom život, bez mystifikace.

PODANÉ RUCE

Nebudu básníkem chátrajícího světa.
Nebudu zpívat o budoucím světě.
Jsem připoután k životu a vidím své druhy.
Jsou mlčeliví a živí veliké naděje.
Hle, vprostřed nich přemýšlím o širé skutečnosti.
Přítomnost je veliká, nevzdalujme se od ní.
Nevzdalujme se příliš, pojďme, podejme si ruce.
Nebudu zpívat o nějaké ženě, o nějaké příhodě,
nebudu vzdychat nad soumrakem, nad krajinou viděnou
z okna,
nebudu rozdávat drogy nebo dopisy sebevrahů,
nepřchnu na pusté ostrovy, nenadchnu se pro anděly.
Čas je má látka, přítomná chvíle, žijící lidé,
současný život.

NOCLEPTÁ LIDI

Portinarimu

Noc padla. Noc. Jaká noc!
Nezablédnu ve tmě bratra.
Už v ní ani nešelestí
to, co kdysi vzrušovalo.
Noc padla. Noc. Na obydlí,
do ulic, kde zuří bitva,
na bojiště rozkotaná
noc rozlila černou hrůzu
a naprosté zaslepení.
Noc padla. Noc. Plná děsu,
bez naděje... A ty vzdechy
žalují na černou chvíli,
která drtí bojovníky.
Láska neotvírá cestu
v této noci. Dokonaná,
smrtelná noc bez zámlky.
Ta noc louh, noc leptá lidi,
říká, že je marné trpět,
noc leptá to, co je vlastní,
pozhášela admirály
zářící! v svých uniformách.
Ta noc zatemnila všechno...
A pro náš svět není léku...
Sebevrazi mají pravdu.

Úsvite,
a přece tě vidím, jsi dosud bázlivý,
nemáš zkušenost se světly, která jdeš zažhnout,
a s těmi dobrými věcmi, o něž se podílíš se všemi lidmi.
Tuším tě pod vlhkým závojem zuřivosti, nářků a pokoření,
vzcházíš, růžový opare, a trháš noční tmu.

Ten smutný fašistický svět se rozpadá pod dotekem tvých
tvých chladných prstů, jejichž obrys je dosud nezřetelný,
ale jež hmatají tmou jako zelený a poslední signál.
Má únava skončí v tobě,
mé tělo se zachvívá v jistotě, že přijdeš.
Pot je lahodný olej, ruce přeživších se proplétají,
napjatá těla jsou tekutost sama,
nevinnost, prosté a vláčné odpuštění...
Rozsvětlíme se. Svět
se barví inkousty rozbřesku
a krev, která teče, je sladká, tak nezbytná k tomu,
aby zbarvila tvé bledé tváře, úsvite.

BUDOVA NÁDHERA

I

Do písku pláže
Oskar nám kreslí projekt.
Budova roste
z písčité pláže.

Z cementu, v čarách,
jež črtá ruka.
Rodiny už se zamkly
v svých neprodyšných celách.

A výtah bez něžnosti
polyká, vyvrhuje
v skřípotu monotónním
tu lidskou hmotu.

A lidé jsou úplně
v koncích. Už nejsou lidi.
Zůstali jenom
smutní nájemníci.

II

Intimní život na klíč.
Těla se spojují a
prudce odtrhují.
Na chvíli opium kape
ze sklenky whisky a z blues.
Na stěně visí portrét,
na srdci leží kámen,

ovoce na pianu
a mořský vítr s pachem ryb, stesku a cest...

Bylo dobré mít rád a nemít rád,
hryzat, zoufat si, naříkat,
bylo dobré trpět a lhát.
Co na tom, že je déšť na moři?
déšť nad světem? na světě oheň?
Co na tom záleží, že nohy jdou?
Svršky se smály, přišla noc,
svět rychle osychal a klíčil
v každém pletenci objetí.

A v chvílích unaveného těla
zaskočila nás sama
výčitka nad Goiásem.
Goiás, zaniklá čistota...

Portrét si uhlazoval kníry.

III

Ach, jak hlodá, jak mě svírá
smutek po otcovském domě.
Byl zamklý, tichý, bílý,
měl rozlehlé chladné chodby,
třicet dveří a v nich třicet
černošek se usmívalo,
nahých možná, to už nevím.

Přízraky měl ve tmě síni,
mrtvé, jimž se nedostalo
posledního pomazání,
prak z dvou gum, anděle strážné,
velké hrnce s dobrotami
a velká schismata lásky,

jež později prohlédli jsme.
Plač, portréte, uroň slzy.
Mně taky narostou vousy,
v té ohyzdné stavbě stárnu,
číší jedu se mi stává
rozpomínka na mé dětství.

IV

Komplikované instalace plynu,
jak dělané pro sebevraždu,
terasa, na níž vlají košile,
zve také k smrti,
strach ze stojaté
rakve výtahu,
v tisíci arabských barvách
koupelna, z které jde hrůza,
v níž tělo malátní
v ochabující lascivnosti,
jež je přípravou na rozpuštění.
Ach, tělo, moje tělo,
co bude jednou s tělem?
S mým tělem jediným,
které jsem udělal
ze vzduchu, z mléka,
z vody a masa,
oblékal do černého,
bílého, béžového,
přikrýval kloboukem,
obouval gumou,
chránil zábranami,
konejšil, piplal?
Mé žalostné tělo,
tak bezbranné
uprostřed mraků a větrů
v tom vzdušném living!

Koberce vypelichaly
pod jinýma nohama.

Z kasina zaznívá hudba,
ba i cinkot hracích známek.

Za svítání zadul vánek
do záclony. Sladký vánek.

Odložený, vyvržený
život se navracel okny.

Můj otec, dědeček, Albert...
Jsou přítomni všichni mrtví.

Ale už nerozžehnou světlo
prsty zchromenými stářím.

Pít a kouřit: zakázáno.
Mrtví zírají a mlčí.

Portrét na zdi vybledával,
byl to neurčitý povrch.

Dluhy denně narůstaly.
Dvacet roků padal déšť.

Zavládly bláznivé mravy,
ba i city jsou už jiné.

– To je doba, panebože! řekly krysy.
Zahryzly se do budovy.

Zápasit se slovy
je nejmarnější věc.
Rveme se a zlo chytře
už podlamuje zítřek.
Je mnoho slov, já sám.
Jsou také slova samčí
a silná jako kanci.
Šílenství odmítám.
Kdybych byl šílenec,
měl bych moc obloudit je,
ale objevuji se
jasný a chladný zcela,
zkouším některá zkrotit,
aby mě podepřela
v jednom dni života.
Povolí důvěrnosti,
jsou lačná na laskání
a vymknou se prchnou
a není hrozby ani
krutosti na zemi,
jež by je vtáhla zpátky
doprostřed arény.

Lákám je na vábničku.
Chytračím, vemlouvám se.
Vzdávám se jim jako otrok
nejhlouběj pokořen.
Nikomů nevyzradím,
co máme mezi sebou.
Ani stín omrzení
či zatrpklosti v hlase.
Neslyší, odcházejí,

odplynou: a to se mi
dívala do tváře.
Se slovy zápasit
je jako sevřít dým.
Nejsou z masa a krve...
A přece zápasím.

Ó slovo, slovo, slovo
(zoufale vykřikuji),
vyzýváš-li mě k boji,
přijímám, slovo, pojď.
Chtěl bych tě dostat, slovo,
v té vylidněné poušti
bez mapy ryté nehtem
a vytlačené zuby
do uzardělé kůže.
A ty máš raděj vášeň
temného násilí
a čekáš na rozkoše
muk, jež tě vysílí.

Bojuji nahou zbraní,
bojuji den co den
a je to, jak by vítr
měl býti uchopen.
A nenahmatám šaty,
nenajdu pevný tvar,
svaly mi napínají
soupeři z mlh a par,
kteří se vysmívají
pravidlům zápasu.

Připadá mi již někdy,
mám pocit, že se blíží
kapitulace slova.
A už je vidím v duchu
pokorná na kolenou

a jedno nabízí mi
svůj nechladnoucí žár
a jiné svoji slávu
utkanou z tajemství,
jiné své pohrdání,
žárlivost, závist, zášť,
a já se v moudré lásce
učím těšit se jimi,
z každého slova vysát
esenci vymámenou,
nejsubtilnější sten.
Však běda! je to chvilě
pootevření očí:
vyprchá všechno mezi
ústy a polibkem.

Cyklus dne právě končí,
marný boj se slovem
se nerozhodne nikdy.
Tvoje líbezná tvář,
ó slovo, prozařuje
ze žebrování noci,
do níž se potápím.
Tak spalující vášeň,
a my odrání na kost.
Dveře jsou uzamčeny
a zápas pokračuje
v ulicích spánku.

SMUTEK NA NEBESÍCH

I na nebesích jsou chvíle melancholie.
Těžká hodina, kdy pochyby rozhodávají duše.
Proč jsem stvořil svět? ptá se Bůh
a odpoví: Nevím.

Andělé ho poslouchají s pohoršením
a peří padá.

Všechny předpoklady: milost, věčnost, láska
padají, pírkem za pírkem.

Další peříčko, nebe se rozpadává.
Tak tiše, ani zahlesnutí neprozradí
okamžik mezi všim a nicotou,
smutek Boha.

CO JE TO BÁSEŇ

Nebudu rýmovat slovo spát
s náhodným slovem listopad.
Budu rýmovat se slovem tělo
či kterýmkoli jiným, protože mně jsou všechna vhod.
Slova se nerodí spoutána kotevním lanem,
slova poskakují, líbají se, rozplývají,
kdysi načrtnuta na svobodném nebi,
jsou čistá, volná, ryzí, nepodléhají zkáze.

Kámen uprostřed cesty
nebo jen šlépěj, na tom nezáleží.
To jsou mí básníci. A s celou pýchou,
s veškerou naléhavostí vtělují se
do mého fatálního levého boku. Z Vinicia kradu
nejprůzračnější elegii. Piju z Murilla.
Ať Neruda mi dá svou plápolavou
kravatu. Apollinaire je má tůň. Sbohem, Majakovskij.
Všichni jsou moji bratři, nečtu je jako noviny,
ani jsem neuklouz na slupce mezi kaméliemi:
je to celý můj život, který jsem vsadil.

Tyto básně jsou moje. Má je země,
a je to ještě víc než země. Je to kterýkoli člověk
v poledne na kterémkoli náměstí. Lampa
v hospodě kterékoli, jsou-li v ní lampy.
— A mrtví? trhy? a nemoci?
Všechno je moje. Výbušné bytí bez hranic,
proč mě má zžírat falešné skrblictví?
Ať se ukládají polibky na bílou tvář, na rýsující se vrásky.
I polibek je znamení, byt nezachycené,
že se tu neobchoduje,
znamení plovoucí v špinavých dobách.

Básník pomíjejícího a hmoty,
pěvec bez lítosti, ano, bez křehkých slz,
vyprahlá ústa, ale čistý žár.
Dát všechno za to, aby byli přítomni vzdálení,
vnímat ozvěny, řídké, ale jak křišťál,
ne jenom skálu, ryby putující
pod lodí, která veze poselství,
a ptáky s dlouhým zobcem sledujícími
její plavbu, dva tři majáky,
poslední! naději v temném moři.
Je smrtelná ta cesta, i zvednutí kotev.
Vědět, že všechno existuje. A plout uprostřed
nesčetných vzácných tvarů,
tajných a tvrdých. Hle, zde je můj zpěv.

Je tichý, že ho sotva slyší ucho
skloněné k zemi. Ale hřímá, že ho
kameny vsají. Je na neprostřeném stole
v knihách, v dopisech a lécích.
Do zdi se vstřebal. Ulice nebo tramvaj,
kolejní stejnokroj jsou stále něčím jiným,
jsou vlnou něhy, jež tě zaplavuje.

Ale jak prchnout před nejmenší věcí
nebo se bránit velké? Náměty míjejí,
já vím, že míjejí, ale ty se vzpíráš
a rosteš jako oheň, jako dům,
jak rosa mezi prsty
odpočívajícími v trávě.

Už jdu, jdu nyní všude za tebou,
po tobě toužím, ztrácím tě, jsem celý,
vkládám se celý, tak se zhutňuji,
jsem tak přirozený a plný tajemství,
tak pevný a věrný... Cítíš to, lide,
ta čepel, má báseň, jde s tebou.

HLEDÁNÍ POEZIE

Nedělej verše na to, co se stalo.
Není tvoření ani smrt tváří tvář poezii.
Před ní je život nehybné slunce,
nehřeje ani nesvítí.
Náklonnost, výročí, osobní příhody neznamenaají nic.
Nedělej poezii tělem,
tím skvělým, dokonalým, komfortním tělem, tak
nepřátelským výronu lyriky.

Tvá kapka žluči, grimasa rozkoše nebo bolesti ve tmě
jsou lhostejné.
Neodhaluj mi svoje city,
neboť si zakládají na dvojsmyslnostech a měří všecko
na dlouhé lokte.

Ani to, co myslíš a cítíš, není poezie.

Nezpívej o svém městě, nech je na pokoji.
Zpěv není pohyb strojů ani tajemství domácností.
Není to bezděčně slyšená hudba, šumění moře v ulicích
u čáry pěny.

Zpěv není příroda
ani lidé ve společnosti.
Liják a noc, únava, naděje pro něj nemají význam.
Poezie (nevytloukej poezii z věcí)
vylučuje subjekt a objekt.

Nedramatizuj, nevzývej,
nepitvej. Neplýtvej časem na lži.
Nenuď se.
Tvá jachta ze slonové kosti, tvůj diamantový střevíc,
vaše mazurky a pověry, vaše rodinné kostry
zmizí v zátočině času, je to na nic.

Neslepuj
své pohřbené, melancholické dětství.
Nepřebíhej mezi zrcadlem a
poztrácenou pamětí.
Ztratila-li se, nebyla to poezie.
Zmizela-li, nebyl to křišťál.
Pronikej nelítostně do království slov.
Tam jsou básně, které čekají na napsání.
Jsou ochromeny, ale na jejich nedotčené pleti
není zoufalství, ale svěžest a klid.
Hle, jsou osamoceny a němé ve stavu, v jakém je zanechal
slovník.

Žij se svými básněmi a pak teprv piš.
Buď trpělivý, jestli jsou temné. A dráždí-li tě, mlč.
Čekej, až každá se vtělí a vstřebá
svou mocí slova,
vahou mlčení.
A nenuť báseň, aby se vytrhla z limbu.
Nesbírej se země tu, kterou ztratils.
Nelichoť básni. Přijmi ji,
tak jako ona přijme svůj konečný a vymezený tvar
v prostoru.

Jdi blíž a ze všech stran propátrej slova.
Každé
má na tisíc tajných tváří pod jednou neurčitou
a ptá se tě, odpověď nečekajíc,
co mu – ty ubohý nebo hrozivý – řekneš:
Našel jsi klíč?

Hle:
zbavena melodie i obsahu,
prchají do noci slova.
Ještě promáčená a prosáklá spánkem
hrnou se nesplavnou řekou a proměňují se v pohrdání.

STRACH

Antônio Cândido

„Všichni totiž stojíme před vážným problémem...
Tento problém se jmenuje strach.“
Antônio Cândido, *Východisko jedné generace*

V podstatě máme strach.
V našem narození je tma.
A tak málo existencí:
listonoš, diktátor, voják.
Náš úděl je poloviční.

A jsme vychováni pro strach.
Čicháme ke květům strachu.
Oblékáme květy strachu.
Ze strachu v krvavých řekách
hledáme brod.

Nepřesahujeme sebe,
příroda nás zradila.
Hle, stromy, fabriky, hlad,
cválající nemoci.

K lásce jsme se utíkali,
k tomu slavnému citu,
a nebyla. Déšť a vítr,
bylo zima v São Paulu.

Bylo zima v São Paulu...
Padal sníh.
Strach nás přikrývá svým pláštěm,
strach nás bere do náruče.

Zůstal jsem sám se svým strachem,
z tebe mám strach, temný bratře.

Z nás i z vás, se strachem z všeho.
Ve strachu z čestnosti žiju.

To je měšťákova práce.
Naše cesta: odtud tam.
Proč umírat v jednom houfu?
Jestliže jsme vůbec žili.

Spěchej, harmonie strachu,
přístup blíž, úleku ulic,
bázní noci, hrůzo, děse
zakalené vody. Berlo

člověka, jenž sám je. Pomoz,
vleklá noci opia.
Nežli ta děsivá píseň
poodejde, zhasne, ztichne.

Postavíme domy strachu,
z vypálených cihel strachu,
hrůzné sloupy, vodotrysky,
ulice z ticha a strachu.

Pod křídly opatrnosti,
se zbabělou svatozáří
dovlečem se na vrcholek
obežřelé cesty vzhůru.

Jak ten strach, s fyzikou strachu,
je plodný: bachaře rodí,
budovy, spisovatele,
tuto báseň; životy.

Cítíme děs, žijem v hrůze.
Ti nejstarší pochopili.
Strach je změnil v tvrdý krystal.
Sbohem, vy vědoucí sochy.

Sbohem: jdeme v první řadě,
štvou nás zažehnuté oči.
Naše děti, šťastné děti...
Věrní dědicové strachu,

hle, zabydlí toto město.
A po tomto městě svět.
A po tomto světě hvězdy,
kroutíce se v tanci strachu.

NAŠE DOBA

Osvaldu Alvesovi

Je to doba odešlého,
je to doba těch, kdo přešli.

Nadarmo listujem svazky,
cestujem a líčíme se.
Ta křehká chvíle se třítí v prachu ulice.

Lidé chtějí maso. Oheň. Boty.
Zákony nevyhovují. Lilie nerostou
ze zákonů. Mé jméno je hřmot a píše se
do kamení.

Chodím za fakty, nenalézám tě,
kde se skrýváš, chatrná syntézo,
svědectví mého spánku, ospalé světlo
hořící na balkóně.

Drobné povypůjčované jistoty, jediný polibek
nestoupne si mi na ramena, aby mi popsal
město úplných lidí.

Mlčím, doufám, luštím.

Věci se snad lepší.

Věci jsou tak silné!

Ale já nejsem věc a já se vzpírám.

Mám v sobě slova hledající stoku,

chraplavá, tvrdá,

energická, hněvná,

dlouho potlačovaná:

ztrácejí vědomí v touze vybuchnout.

II

Je to doba rozdělení,
doba lidské poloviny.
Rukou cestujících bez svých paží,
oplzlých a vyprázdňených gest.

Zabloudila cesta dětství.

Rudé šaty

zkrvavělé

přikryly nahotu lásky,
v noční rose, v údolí.

Temné symboly se množí.

Válka, pravda, květiny?

Ze zmobilizovaných platonických laboratoří
vane dech, který spaluje tváře
a na břehu rozvívá slova.

Rozprostírá se temnota, ale neodstraní
náhražku hvězdy v rukou.

Jak září jisté naše části! Nehty, perly, cigarety,

svítilny a prsteny,

nejintimnější části,

tep, sípavý dech.

Noční vzduch nanejvýš nutný,

abychom šli dál, a jdeme.

III

Jdeme dál. Je doba berlí.

Doba mrtvých žvanilů,

starých paralytiků, tesknících po baletu.

I čas žít, čas vypravovat.

Jisté děje nezahynou.

Dost dobře znám tento dům,

zprava vejít, vyjít zleva,
salón, čtyři hrozná díry,
pohřební síň s nepohřbeným, s mrtvým tělem na stole.

Kredenc plná trpkých jablek,
kolem cesta do zahrady, k jasu, k vodě,
která krápe, která tají
krvesmilstvo, milost, útek,
k uzamčeným celám, kde jsou:

papír?
zločin?
peníze?

Vypravuj, stará černoško, novináři, básníku, obecní
kronikáři,

hluchoněmý, opatrovníku mých slabostí, odhal se a mluv,
dívko v paměti, starý mrzáku, švábi z archívů, skřípající
dveře, samoto, hnuse,

záhadní lidé a věci, vypravujte;
vrstvy prachu na rozladěných klavírech, vypravujte;
staré známky s císařem, rozbité porcelánové nádoby,
vypravujte;
kosti na ulici, cáry novin, háčky na podlaze pod švadlenou,
smuteční pásko na rukávě, holubice, toulaví psi, lovná zvěři,
vypravujte.

Vše je tak těžké od dob, kdy jste zmlkli...
A mnozí z vás nepromluví nikdy.

IV

Je to doba mého mlčení,
zamrzlých úst, ustrašeného šeptání,
čas slova pod slovy, výstrahy
na rohu. Čas pěti smyslů
v prachu. A špicl s námi na večeři.

Čas hnědých opon,
neutrálního nebe, politiky
s jablkem, svatým, rozkoší,
s láskou a neláskou, hněvem
opadlým, ginem v hofmanských kapkách,
s očima podmalovanýma,
zuby skleněnými,
s groteskně zkrouceným jazykem.
Říkáme tomu rovnováha.

V uličce
u každé zídky
policie.
Na nebi propagandy
ptáci zvěstují
slávu.
V místnosti
ironie a tři špinavé límce.

V

Poslouchej, jak zní strašná chvíle oběda
v městě. Kanceláře se náhle vyprázdňují.
Do úst vtéká řeka masa, zelenin, moučnicků, vitamínů.
Z moře vyskočil podnos se stříbrnými rybami!
Suterény hladu oplakávají bujón,
vodnaté oči psa sklem hltají svou kost.
Jez, mechanická ruko, živ se, papírová ruko, je čas jídla,
později bude čas lásky.

Kanceláře se pomalu plní, obchody, ta neurčitá, rozbředlá
věc, se hýbou.

Úžasné handrkování se vloudilo do dopravy.
Davy, které je míjejí, nevidí. Je bezbarvé, bez zápachu.
Je schované v tramvaji, za jižním vánkem,
přichází po písku, po telefonu, v letecké bitvě,

bere do komise tvou duši a účtuje si z ní procenta.

Poslouchej chvíli nabitou návratem.

Člověk za člověkem, žena, dítě, muž,
prádlo, cigareta, klobouk, prádlo, prádlo, prádlo,
muž, muž, žena, muž, žena, prádlo, muž,
zdá se, že na něco čekají,
jsou němí, šourají se krokem, sedají si,
poslední otroci kšeftu, zdá se, že se vracejí domů,
už za noci, mezi zhasnutými zdmi, ve falešném městě.

Poslouchej malou noční chvíli kompenzace, čtení, výkřiků
při karbanu, procházky po pobřeží.
tělo vedle těla, konečně natažené,
svléknuvší s kalhotami svízelné myšlení otroka,
poslouchej, jak tělo praská, dívej se, jak se proplétá, proudí
bloudí mezi vzdálenými předměty a pohřbeno pod nimi
oddává se tomu, na čem mi tolik záleží
v spánku.

Poznej prznění dne
ve všech krajinách lidské řeči,
falšování slov pokrapkávajících v novinách,
neskutečný svět archívů, kde vlastnictví je koflík s květinami,
banky lehce rozemílající cukrové šije,
konstelace mravenců a lichvářů,
špatnou poezii, špatný román,
slabé, kteří se dávají do ochrany bazilišků,
člověka ošklivého smrtelnou ošklivostí,
plujícího na kánoí
zlověstným sobotním soumrakem.

VI

Orchideje v suterénech
rodiny a velká možnost
kupovat a rozvádět se.
Elektrické těhotenství,
zaručeně bez mdlob, rače.
Děti příliš jemných čidel,
vyměníme; předěláme.
Nelítostná válka švábům.
Každý dopis vypravuje
historiky a historie.
Tvůj stůl dává dohromady
nůž a číši,
lůžko hltá
tvoji samotu.
Budiž spasena čest
a dědictví dobytka.

VII

Nebo ať není spasena a je to stejné. Je rozhřešení, balzám
na každou chvíli a na každou bolest. Jsou silné balzámy,
třídní bolesti s rozdrásaným hněvem
a klidnou tváří. Jsou balzámy minimální,
tisíce nedůstojné utrpení,
rány, které nepovoluje žádná vláda,
a ony přesto bolí,
neukázněné melancholie,
hněv, zavržení, ošklivost
nad tímhle starým kloboukem, touhle blátivou ulicí, tímhle
státem.

Pláče se v divadle,
na jevišti? v sále? v křeslech?
Hlavně se pláče v divadle,
pozdní pláč, zmatený pláč,

kalí světla, zaplavuje linoleum,
řadí v krámech, v uličkách kolonií, kde pobíhají noční krysy,
zavlažuje zralé plantáže vlnící se kukuřice,
na slunci vysychá jak hořká studna.

A za pláčem má posměvačná tvář,
mé smějící se, zlehčující oko,
můj hnus nad vaším shnilým lyrismem,
jejž nablejskala sama podstata diamantu.

VIII

Básník

se vyhýbá odpovědnosti
za vývoj kapitalistického světa,
slibuje, že slovy, intuicí, symboly a jinými zbraněmi
jej pomůže
vylámat jako skálu,
vyrubat jako les,
rozmáznout jako štěnici.

MINIMÁLNÍ ŽIVOT

Útěk ze skutečnosti,
ještě delší útěk z blouznění,
nejdelší ze všech útěk ze sebe,
útěk z útěku, vyhnanství
bez vody a slova, dobrovolná
ztráta lásky a paměti,
ozvěna,
jež nevrací zavolání, které se rozplývá,
ruka roste do obrovských rozměrů, ztrácí se –
beztvará hmota, všechna gesta nakonec nemožná,
neřku-li zbytečná,
nezbytnost zpěvu, čistota
srdce, paže nehybná, nerostoucí nehty.
Ale ne smrt.

Život: přistižený v neredukovatelné formě,
bez příkrasy, bez melodického komentáře,
život, po kterém toužíme v únavě jako po míru,
(ne smrt),
minimální život, bytostný; počátek; spánek;
méně než hlína, bez tepla; bez vědění a bez ironie;
to nejméně kruté, co si lze přát: život,
ve kterém vzduch, ne vdechovaný, mě obklopuje;
žádné odírání látek; žádné látky,
zaměňování rána s večerem, již bez bolesti,
protože čas se víc nerozpadává na části; čas
vynechaný, přemožený.
Ne mrtvý, ani věčný či božský,
taktak živý, drobný, mlčící, lhostejný
a v samotě živý.
O to se snažím.

NOC V KANCELÁŘI

Administrativní úředník:

Papíre,

vdechuju tě v noci ve svém pokoji,
v mýdle kloužeš po mém těle, ve vodě tě piju.
Jak dlouho, ano, jak dlouho

mi budeš chutnat jak ambrosie?

Miluju tě, a ty mě ničíš,

objímám tě, a ty mě rozdíráš,

líbám tě, miluju tě, nenávidím tě, potřebuju tě, papíre,
papíre, papíre!

Nevděčnicku, češ ve mně a nechápeš mě.

Tělo mého mrtvého syna bylo přikryto

papírem,

v papíru spaly šaty a dětské hračky, v papíru byly
sladkosti manželství. Ve velikých pouzdrech na spisy
se můžeš plavit po řekách,

putovat po cestách a dostavník se řítí

po vzdušném, modré a bílé půdě popsaného papíru.

Dost!

Chci maso, ovoce, chci horký život,

chci se zmítat v ženách, jít na trh, k Araguaí, k lásce.

Chci stisknout ruce lidem, vidět lidská těla,

hovořit lidskou řečí, kodexy zapomenout,

chci zabít DASP, archívy z asbestu spálit.

Jsem člověk, či aspoň jedním z lidí!

Papír:

Naříkáš si...

Rozplýváš se v slzách a smutek, který z tebe dýchá,

je parfém, který tě prosakuje, květina, která tě laská.

Rozpouštíš se v nářku, a jak se stáváš kadidlem, kruhem
okolo měsíce, klidem,

cítíš se šťasten, a já bez útěchy

očekávám tvou krutost,
bez které nežiji, nejsem.

Tvůj otrok, to ano, tvá mlčelivá věc,

tvůj bílý rab, koberec, po němž přecházíš, když tvoříš.

Trýzníš mě, červe krutější ke mně než jaguár
k větvi, po které šlape.

Proč bez tebe nejsem? Proč neexistuji jako stromy sám
sebou?

Jsem jenom papír a tvá tajemná noc
mě drtí a špiní.

A ty se bouříš...

Chtěl bych ti spílat nezávisle na tvé ruce.

Kéž by se ve mně rojila slova jak mravenci v kmeni,
mouchy ve vzduchu; kéž by se vyrazila na povrch

v hrbolátných písmenech,
rostla jak domy a vojska a rozdrtila tě.

Špinavý člověčku, zapšklý sprostáku, padavko!

(Blíží se k byrokratovi, který se schová za dveřmi.)

Dveře:

Z tolika otvírání a zavírání jsme ztratily stud.

Jsme vyčerpané, skeptické, podlomené.

Diskuse jsou na nic, dveře jsou dveře.

I víru jsme ztratily a z hospodárnosti

z nás jednou, kdo ví, udělají okno,

z něhož se panna

dívá do noci

a vzdychá.

Její ach! z americké zubní pasty protne nebe

a zachrání nás.

Možná že z nás taky bude tajná zásuvka,

pytlík, dámské kalhotky, občanský průkaz,

obyčejný rozmarýn, chaluha nebo kámen.

Ano: lepší je kámen.

Soucit s druhými, se sebou ne.

Na srdci tíhu kamene.

Pavouk:

Dost!

Doufám, že po mně nechceš, abych ze sebe udělal
bludičku.

Buď klidný, nech mě vylézt nahoru
a udělat na stropě lustr, růži.
Jsem pavouk tatanha, potřebuju žít.
Život je krutý, vrány nečekají.
Slyším umíráček, vidím pohřby,
jsem jako vdovec, vracím se do Anglie,
pavouk je nejsmutnější z živých bytostí.

Administrativní úředník:

Až po mně, to je jasné.

Já na prvním místě – smutný z nejsmutnějších.

Jiní si můžou dovolit
opíjet se. *Non possumus.*

Láhev whisky:

Nemůže?

Demižón kořalky:

Proč nemůže?

Koktail:

Zkus to. Jsem sladký. Mám ríz.

Všechny alkoholy:

Okoštuj mě! Okoštuj mě!

Je to královský svátek!

Ta rozkoš! ta slast!

Mě si dej! dej si!

Administrativní úředník:

Ale když já neumím pít. Nikdy jsem se to nenaučil.

Papír:

Neví, že článek 14 umožňuje
opít se ginem a koňakem:
neví dobře, že článek 18
dokonce povoluje opít se absintem;
a nemá ani zdání, že článek 40
nařizuje pít oheň, petrolej, žluč;
že se svolením vyšší moci
se může sát roztavená měď;
lze přijít namáznutý do oddělení,
spílat krucifixu na stěně,
vermutem naplnit bledý kalamář,
namáčet do jalovcové staré výnosy,
v jistých případech a za jistých okolností...
tohle on neví.

Mol:

Mamlas.

Alkoholy:

Jeho duše plná hluše
jeho spleeny hrstky hlíny
jeho slabost jeho ortel.
Jsme křišťál, jsme báje, jsme hvězda,
v nás znovu začíná svět,
protiklady si padají do náruče,
to hutné začíná tát.
Jsme podstata, jsme logos, jsme báseň.
Brandy anýzová kmínka klášterní tajemství
vodopád slov...

Pavouk:

To mě nezajímá.

Administrativní úředník:

Abys pil, musíš to mít rád.
Jsem starý, abych se to učil.

Papír:

On neví, že láska je vášeň
podle modlitby článku 90...

Mol:

Je to mamut.

Telefon:

Láska?

Skrze mne se milují těla,
některá mluví mlčky,
jiná volají a neunesou
váhu a hořkost hlasu.
Vynalezli mě kvůli obchodům,
pro případ nemoci a snad i války.
Ale zneužili mne pro lásku.
Jak trpím! Všechny bolesti
odcházejí mluvítkem,
nechají jenom slinu...
Plivnutí lásky předstírající slzy.

Mol:

Koketovat v úředních hodinách!

Administrativní úředník:

To nerozhoduje. Nic nerozhoduje.
Rozhodne jenom revolver?
Láska a smrt jsou potvrzení,
kartotéční lístky...

Mol:

Prozatímní rozhodnutí.

Pavouk:

Utkaná z mého pavoučí.

Elektrické koště:

Promiňte, páni poslanci. Cítím, že je čas zametat.
(Začne zuřivě zametat, dveře s úpěním zapadnou, láhve se roztrhají, tekutiny osmdesáti barev se vylijí. Administrativní úředník vezme spisy se stolu vpravo, odhodí vrchní spis a ostatní položí na stůl vlevo. Potom je odtamtud znovu vezme a opět je položí na stůl vpravo a vždycky odhodí fascikl, který ležel navrchu. A tak donekonečna. Z demizónu kořalky vylétne holubice a vznáší se vprostřed sálu, zaplavena lahodným světlem.)

Holubice:

Papíre, člověče, červi, věci, mlčte.
Přináším slovo, jež zní jako slovo lásky, slovo odpuštění.
Chci, abyste se spojili a pochopili život.
Proč budeš, člověče, stále trpět kvůli papíru, který
zbožňuješ?

Dopis, úřad, telegram mají své tajné útěchy.

Těžké zpovědi si žádají bílý papír.

Nekřič, nevzdychej, nezabíjej se: piš.

Piš romány, hlášení, dopisy sebevraha, vysvětlení motivů,
ale piš. Nevzdávej se nepříteli. Piš paměti, úcty.
A proč opovrhuješ člověkem, papíre, jestliže tě oplodňuje
špinavými, ale bolestnými prsty?

Mysli na lahodnost slov. Mysli na tvrdost slov.

Mysli na svět slov. Jakou třesavku ti předávají. Jaké bo-
hatství.

Inkoustový nebo mastný flek je v každém případě flekem
života.

Prsty přejíždějí po bílé tváři... nikoli, po bílém povrchu.

Některé papíry jsou citlivé, některé knihy nás mají v hrsti.

Ale jenom člověk tě chápe. Smiř se s tím, polib ho.

Zborcené dveře, vstaňte, služte těm, kdo procházejí.

Vášim údělem je oblouk, požehnání a útěcha pro všechny.

Malý pesimistický pavouku, věz, že máš také právo na idylu.

Koště, mole, vraťte se k svému bytostnému konání.

Telefone, ty už jsi poezie.

Připraven a patetický zůstávej mezi věcmi.
Ať se z každé věci stane něco krásného.

Papír, koště, spisy, dveře, střepy z lahví, překvapeny:
Něco krásného?...

Bílá holubice v zápalu nadšení zrůžoví:
NĚCO KRÁSNÉHO!
NĚCO SPRAVEDLIVÉHO!

Mol:

Budu se muset přizpůsobit...
Budu vykusovat jen úhledné díry.

Sbor okolo administrativního úředníka:
Něco krásného. Něco spravedlivého.

*Administrativní úředník vypne hrud, popelavé šaty z něho spadnou,
stojí tu bílý, svítí v šeru, okamžitě nabude lidské přirozenosti:*

Něco krásného?!

ZRALÝ VĚK

Naučení z dětství
zapomenutá ve zralém věku.
Už nechci slova,
ani je nepotřebuju.
Mám všechny podstatné věci
na dosah ruky.
Všechny plody
a všechno, k čemu jsem svolil.
Žádná nedokrevná touha.
Ba necítím ani, že mi schází to,
co mě dělá úplným a téměř vždycky melancholickým.
Jsem svobodný v širém světě.
Zářivý kuň
s podstatou anděla
krouží okolo mne.
Jsem prostoupen nocí, brodím se studenými jezery,
vstřebávám hrdinskou báseň a tělo,
piju všecko,
roztavuju všecko,
začínám tvořit, zapomínat na sebe:
teď spím a začínám včera.

Zdaleka na mne volali.
V lese vyšlehl oheň.
Nemohl jsem nic dělat,
ani se mi nechtělo.
Všechna voda, kterou jsem měl,
svlažovala soukromé zahrady
atletů, kteří už nezávodí, hluchých jeptišek, propuštěných
úředníků.

Sem přilétali ptáci,
nachoví, se sevřeným hrdlem, němí,

a sedali nazdařbůh.
Všichni se proměňovali v kámen.
Už necítím lítost.

Přede mnou jiní básníci,
po mně jiní a jiní
zpívají o smrti a o vězení.
Zemdlené dívky se vzdávají, vojáci se vraždí
uprostřed dobytého města.
Bráním se a přemýšlím.
v zemi nakonec zbavené zbytečných rostlin,
v podivném kraji, nahém a něžném,
o něčem melodickém,
a přesto němém,
za pouštěmi, kde se vlekou vojska,
za chlupy, kde kdosi zatkl prapor s hádankami,
a umiňuju si, že se piju do němoty.

Už nebudu říkat, že jsem se vzdal
a promarnil nejlepší dny.
Ve mně, tam nehlouběji,
jsou obrovské rezervy času,
budoucího, pobudoucího, minulého,
neděle, regaty, průvody,
proletářské mýty, podzemní potrubí,
okna v horečce, spousty slaných vod, přemýšlení a
sarkasmu.

Nikdo mě neumlí, budu stále křičet,
že je potlačována radost, budu ukazovat na malomyslné,
šeptem vyjednávat se spiklenci,
vyřizovat vzkazy, které si nikdo netroufá vzkázat
a přijmout,

budu šašek v cirkusu,
budu lékař, nůž na chleba, lék, ubrus,
budu tramvaj, loďka, obuvnictví, kostel, žalární kobka,

proměním se v nejprostší a nejlidštější věci a také
v jediné mezi všemi:
všecko závisí na chvíli
a na jistém féerickém sklonu,
jenž ve mně žije jak hmyz.

Věk zralý v očích, receptech a nohou na mě naléhá
spoustou svých vědomostí nakonec překonaných.
Mohu nenávidět nebo milovat instituce, legendy,
objevil jsem na kůži jisté příznaky, které jsem neviděl ve
dvacíti.

Jsou to značky mé cesty,
třebaže taky dostávají strach
před takovým světlem uloupeným času.
Ale já jdu dál, stále méně osamělý,
nesmyslně rozstrkanými ulicemi,
vcházím do zpěvu člověka nebo běžícího stroje,
opovrhnuj tolíkerým bohatstvím, vsázím je všecko na číslo
domu,
a vyhrávám.

ZPRÁVY

Mezi mnou a mrtvými je moře
a telegramy.
Jsou roky, kdy neodpluje loď
a nepřípluje žádná. Vždycky přijdou telegramy,
chladné, kruté, bez útěchy.

Na pobřeží, a odplout nelze.
Vracím se a telegramy letí se mnou.
Nemlčí, můj dům je malý
pro člověka a tolik zpráv.

Vidím tě tmou, záhadné město.
Voláš, naléháš, jsem ochrnutý.
Od tebe ke mně výzvy.
Ode mne k tobě mlčení.
Ve tmě se navštěvujeme.

Poslouchám vás všechny, temní bratři.
V chlebě, na kůži, na hebkém povrchu
věcí beze zloby
slyším přátelské hlasy, tajné vzkazy,
zašifrovaná poselství.

Telegramy přicházejí větrem.
Jakou pustinou procházejí, jakým sebezapřením.
Každý člověk by měl sám vydlabat kánoe
a veslovat tam, odkud volají telegramy.

AMERIKA

Jsem jenom člověk.
Maličký člověk na břehu řeky.
Dívám se na valící se vody a nechápu je.
Vím jenom, že je noc, protože mě volají z domu.
Viděl jsem, že se rozednívá, protože se rozezpívali kohouti.
Jak tě pochopit, Ameriko.

Přejíždím rukou po hlavě, která bělá.
Tvář prozrazuje jistou zkušenost.
Ruka napsala tolik slov, a neumí vypravovat!
Ústa neumějí vypravovat.
Oči umějí – a mlčí.
Ach, Ameriko, povzdechnu si.
Maličké vzdech, a povětrí ho zdusí.

Vzpomínám na některé lidi, kteří šli se mnou a nejdou.
Je zbytečné je volat: vítr, nemoci, obyčejný čas
rozprášily ty staré přátele po hřbitůvcích nitra,
za hory nebo po mořském dně.
Ti by mi pomohli, Ameriko, v téhle chvíli
plachého milostného rozhovoru.

Ale proč harcovat po horách a oceánech!
Jsem tak malý (jsem jenom člověk)
a doopravdy znám jenom svou rodnou zemi,
dva tři býky, polní cestu,
několik veršů, které jsem kdysi četl, několik tváří, jež se mi
zařizly do paměti.

Nic neříkám o vzduchu a vodě, o kameni a listí,
vůbec nic nevím o lidské přirozenosti
a shledávám, že jsem neměl co mluvit do těchto věcí.

Jedna ulice začíná v Itabiře a ústí do mého srdce.
Po této ulici jdou mí předkové, strýci, má černá chůva.
Jde po ní škola – mapa – svět barev.
Vím, že jsou rudé kraje, bílé ostrovy, modré mysy.
Země je víc barevná než kulatá, jména se vyrývají
v žluté, v růžové, v černé, v šedivém podkladu dětství.
Mnohokrát jsem, Ameriko, cestoval v tvých barvách.
Vždycky jsem zabloudil, nebylo snadné se vrátit.
Loď uvízla ve velkém pokoji.
Jak se kymácela!

Barvy vybledly, zbyl temný nádech, v temném světě.
Jedna ulice začíná v Itabiře a vede na kterékoli místo země.
Tou ulicí jdou Číňani, Indiáni, černoši, Mexičani, Turci,
Urugujci.

Jejich spěšné kroky duní po kamení,
rozléhají se ve mně.
Pošlapán všemi, jak se usmívat, jak chtít, aby byli
šťastní?
Jsem jenom ulice
městečka v Minas,
ubohá cesta Ameriky.

Snesla se naštěstí noc: je snazší rozmlouvat v noci.
Mnoho slov už není třeba říci.
Jen neznatelný pohyb rtů pod přístřeškem a nejvíc mlčení,
vůně trávy, méně tvrdosti ve věcech,
kytary vystupují až k luně a zpívají lépe než já.

Zapívej píseň
kytar a bandží,
sevřené zuby, duši
pootevřenou,
zapívej paměť
na nejhlubší časy,
kdy nebylo ještě

dobytče, domov
a byla jen řeka,
jaguár, kobra
a nebyla lampa
a diamant nebyl
a nebylo nic.
A jenom první pes
člověku tváří v tvář
větrící budoucnost.
Hleděli na sebe,
oba dva ve střehu,
až němé polaskání
přerвало samotu.
Zapívej píseň
na pusté pevnině,
tíše a bez vzrušení.
Hleď, jak ti lidé
přidřeplí k ohni
čekají na jídlo.
Jak vousy rostou,
jak ruce jsou tvrdé,
únava černé.
Zpívej k hvězdě Mayů,
pros boha kukuřice,
pohruž se do snů
starších než umění,
když forma váhá
stát se soupodstatnou.
Zpívej o bytostných prvcích,
jež hledají tvar.
A život zatím
si volí svou tvář.
Jen pohled: město.
Viděl kdo, jak se rodí?
Po strašném úsilí
je lidský spánek

chladný jak smrt.
A ne abys je
budil, když spí.

Tolik měst na mapě... A žádné tisícileté.
A ta nejnovější, jaká škoda: nejsou vždycky nejkrásnější.

Jak udělat město? Z jakých prvků je skloubit? Kolik v něm
bude hřát ohňů?

To nikdo neví, města rostou,
hrouží se do polí, vynořují se.
Zlato je ztvárňuje a leptá: zbudou zlaté tkalcovské člunky.
Vidět to všechno z výšky: most, po němž pochodují vojáci
(kteří jdou rozdrtit poslední revoluci);
handlířský plácek; kříž na místě, kde se střetli odvážní;
malá továrna na klobouky; profesorka s pihovatou pletí...
Jsi ze střípků, Ameriko, drolí se mi v ruce.
Užaslé dítě
je neumí slepit.

Říkali mi, že jsou taky pouště.
A smutné rostliny, podivná zvířata, dosud ne zcela určená.
Někteří lidé chodí z kraje do kraje, hledají drahý kov nebo
rozšiřují slova.

Některé ženy jsou tak zoufale krásné, že je nelze nehltat
očima a neprohlásit je za demony.

Zní hlasy v rádiu a v nitru stromů,
kabelogramy, staré gramofony, výstřely.
Jaký rámus v noci,
jaká samota!

Samota Ameriky... Poušť a velkoměsto na sebe číhají.
Hlasy koloniálních dob vtrhují do moderních písní,
a obyvatel v poríčí São Francisca
— ten zamklý člověk v slábnoucím odpoledním světle,
nehybný vedle vznešené koňské hlavy z přídi,
hlta očima sopočnou rusalku z Brodwaye na cáru novin.

Pocit lesa a ostrova
přežívá v mých synech, kteří se dosud ze všeho neprobrali
a mají strach z noci, z prostoru, smrti.
Samota tisícerych těl v domech, v šachtách, ve vzduchu.
Ale z každé hrudi se rodí váhající, pobledlá láska,
neohrabané hledání ruky, touha pomoci,
dopis na poště, spánek, který dlouho nepřichází,
protože v elektrickém křesle zemřel nějaký člověk
(kterého neznáme).

A přece je možno rozdat svou samotu, učinit ji nástrojem
poznání.

A přece samota je slovem lásky.
Není už zločinem, neřestí, rozčarováním z věcí.
Ustaluje pamět v čase
nebo předtuchu nebo úzkost
druhých lidí, kteří pěšky, na koni, letadlem, lodí křížují
po tvých cestách, Ameriko.

Ti lidé jsou zamklí, ale usmívají se, že přemohli toliké
utrpení.

Jsem jenom úsměv
na tváři mlčícího člověka.

ÚDAJE

Snad větší zimomřivost,
touha vrátit se co nejrychleji domů.
Neotevřít hned očekávaný balíček s knihami,
který přišel poštou.

Váhání: půjdu do kina?
Tři možnosti tvé noci: nezvolíš žádnou.
Snad jistý pohled, vážnější, ne vroucí,
kterým se díváš na věci, a věci pochopí.

Nebo se aspoň domníváš. Jsou věrné, věci
v tvé pracovně. Omšelé pero. Bojíš se ho dotknout,
poslední chemické tajemství je na něm, nesmrtelný inkoust.
Jakési skvrny na stole, nevíš, přinesl-li je s sebou čas,
dřevo nebo prach.

Znáš dobře svůj stůl. Dopisy, články, básně
vyšly z něho, z tebe. Z tvrdé podstaty,
z ticha, z vykáčeného lesa,
slova, která jsi nalezl, rozřídil a spojil.

Ruka přejíždí
zdrsnělé místo. Lak odprýskaný. Ne. Strom,
který se vrací. Cesta zpátky. Milenka, která na tebe myslí
a čeká, mlčky dlouho čeká, až se vrátíš.
Stůl se nadzvedá, cestuješ v něm
povětrím trpělivostí, přijetí, odevzdání.
Pohledte na stůl, který vzlétá. Nedotýkat se. Je to létající stůl,
z jeho zásuvek padají zažloutlé papíry, osvobozená tajemství
se třísť o kovovou zemi, klesají do hrobu, mlčí.

A zase tady, němé občanské území,
beze snů. Jako bys tušil,
že jednoho dne se vyprázdní pokoje, očešou stěny,

že zastaví nákladní auto, vystoupí stěhováci
a v městské domovní knize kdosi přeškrtně záznam,
vidíš přesně, jaké nebezpečí hrozí
každé věci, vidíš barvu
pleti rodinných předmětů.

Neboť rodina je uspořádání nábytku, kombinace
linií, objemů, povrchů. Jsou to dveře,
klíče, talíře, postele, zapomenuté balíky,
chodba, prostor
mezi skříní a stěnou,
kde se ukládá jisté množství ticha, molů a prachu,
který se občas zdvihne... a neléhá.

Zajisté, mnohé vysvětlit nelze, bylo by těžké
pochopit, i po dlouhém uvažování, proč se jedno gesto
rozpřáhlo, jiné zlomilo; tolik naznačených posunků;
stejně by bylo nemožné zapamatovat si všechny hlasy
slyšené při obědě, večeři, v přestávce noci,
jeden rok za druhým a další a další,
všechny hlasy slyšené v domě za patnáct roků.
A přece musí někde být: navršily se,
stekly po schodech, pronikly do potrubí,
vsákly do starých papírů, ztišily se, ztratily zápal,
dnes žijí ve sklepech, jedny v paměti, druhé v hlíně spánku.

Kdo ví? Na počátku je to jak poušť,
jako by nic nezůstalo a řeka protékala
tvým domem, všecko brala s sebou.
Prostěradla žloutnou, kravaty pelichají,
vousy rostou, padají, zuby padají,
paže klesají,
padají kousky jídla z váhavé vidličky,
věci padají, padají, padají
a podlaha je beze smítka, je hladká.
Lidé se opouštějí, jsou unášeni, mizí
a všecko je hladké, až na tvůj obličej,
skloněný nad stolem; nic se nehýbe.

KDE JSME PŘED CHVÍLÍ ROZMLOUVALI

Je to staré
piano, patřilo
nějaké babičce, mrtvé
v minulém století.

A ono hraje a pláče a zpívá
samo,
ale zuřivě odmítá vydat nejmenší
akord, když se ho dotkne
ruka živé dívky.
Ach, rozbité piano, Ježíši Kriste!
Jeho lidé jsou mrtvi,
jeho radost pohřbena,
naplněn jeho úděl
a jakási klávesa
začne krutě bít, právě když spíš.
Je to myš?
Vítr?
Seběhnem se schodů, vyděšeně se díváme
na to temné v šeru, a piano přestane kvílet.

Ale zapomeneme. Den odpouští.
Chceme je milovat, pro piano je místo
v naší lásce. Ubohé piano, čas
tady minul, co prstů se sešlo
na odřeném laku. Celý les prstů,
hory hudby a valsy a šepoty
a sandály z jiného světa obalené hlinou.
Mějme ohled k jejich příznakům, pokoj starým.
Lásku starým. Zpívej, piano, třebaže chraptíš.
Rachotí to v něm. Letitý prach se zvíří,
a pavouci, odporné bytosti z blan a hnisu,

krouží uvnitř té sarkastické, nezkrotné hmoty.
Tak se v něm naše láska
dotkne žluči a vzdá se.

Zedř ohraničuje ulici
a byt. Je sama záštita,
shovívavost, něha. Zedř
se zdvíhá v nás a pomáhá váhavým,
zmateným, slepým. Na druhé straně je noc,
prastarý strach, bachaři z věznic,
špiclové, lovci.
A byt je líbezná věc. Jaký mír je náš nábytek.
Židle se znovu objevuje mé touze.
Vlna, koberec, vše hladké na hmat. Sladké
a důvěřivé věci. Byt žije.
Důvěřuji každé okenní tabulce. Ale stane se,
že můra otřese
skromnou, hlubokou důvěrou.
Je to sestra havrana, ale chybějí jí slova,
poprsí a *humour*. Tupá bolest,
reumatismus císařských nocí, podráždění,
že nelze už být pianem v tom básnickém smyslu slova,
a všecko, co po sobě zanechává stěhování,
cesty, ladiči,
zkušenost mládí,
snadný výtrysk rapsodie
a zase stěhování,
poryvy větru, červotočivé dřevo,
všecko, co je smrt piana nebo je dělá příšerným,
nepoužitelným,
až napůl groteskním, nadobro bez soucitu.

Rodina, jak ji vysvětlit? Lidé, zvířata,
věci, skládat ubrus právě takhle, zvyk
užívat toho a ne onoho paprsku slunce, té a ne jiné sklenice,
pár obrazů a nějaké knihy,
dopisy, způsoby, navyklé pohledy, tvar a sklon hlavy,

zakořeněné náklonnosti a antipatie: rodina,
já vím, ale co tohle piano?

Je v základu
domu, hluboko
pod citlivou vrstvou,
hluboko v krvi.

Je nad střechou, výš
než palma, výš
než terasa, výš
než hněv, záludnost, neklid.

Rozřežem piano
na tisíc kousků jak nehet?
Pohřbíme piano
na zahradě?
Hodíme je jak Hannibala
do moře?

Piano, piano, tak už nás netrap!
Na světě taková tíha
úzkosti
a vy, žirafo, nedáte pokoj.

Zbývá nám naděje
(když nemůžem usnout, taky doufáme v úsvit),
že jednoho dne se změní, náhle,
potají, posměšné, mstivé,
nešťastné,
že nás opustí
a bude prázdno na tom temném místě,
kde vládne dneska. Bude vládnout vždycky?

(Je to staré piano, měla je
nějaká paní, dnes
bez prstů, bez spodní čelisti, bez

hudby v příbytku plném zimy.
Kousek stařenky, docela nezasypaná
jáma, můj bože, v tomto pokoji,
kde jsme ještě před chvílí rozmlouvali.)

POSLEDNÍ DNY

Neboť země musí jíst.
Ať ještě nejí.

Ještě se hýbat,
fungovat a vlastnit.

Vidět několik míst,
starých i dodnes nevydaných.

Cítit chlad, žár, únavu;
postát chvíli a dál.

Objevit ve svém pohybu
neznámé síly, kontakty.

Slast rozvinout se, rozkoš
schoulit se a tkvět bez pohnutí.

Slast komíhání, rozkoš letu.

Slast slyšet hudbu, po papíře
dát klouzat ruce.

Slast očí, kterou nelze zjednodušit;
některá srdce: jak se třísťí, lnou;
některé věci, jiné v novém světle.

A ještě cítit, jak voní ovoce,
hlína, když prší, stmelovat,
vymýšlet, rýt, vštěpovat do paměti.

Čas poznat lépe několik lidí,
poznat, jak žijí, pomoci jim.

Vidět, jak se děje ten příběh: vítr
kymácející listím; stín stromu,
chvíli nehybný
roste se sluncem a srůstá
s delšími stíny prázdné ulice.

Vidět list, který padá.
Pamatovat jej v pádu. Suchý a splihlý.

Má nepochybně vůni, jedinou mezi všemi,
záměr, který se bude rodit donekonečna,
a každý list je něco jiného.

Je každá chvíle jiná, každý
člověk je jiný a všichni jsme stejní.
V témž břichu temný počátek, v téže hlíně
úplné ticho, až potom, až potom.

Jiná ticha ať mě prostoupí před ním,
jiné samoty roztrhají nebo utiší hrud'.
Zastavit se před touto sochou: je to torzo
staré tisíciletí, přijímá mou návštěvu, prodlužuje
nazpět můj dech, je mi podobné,
v klidu, navzdory mramoru, mě doplňuje.

Čas vědění, že některé omyly padly, ale kořen
života byl silnější a katastrofy
nepřervaly podzemní svazek mezi lidmi a věcmi,
že předměty trvají dál a opakované otřesy
nezměnily lidský obličej;
trvám na tom, že jsme všichni bratři.

Nemám na to, abych byl pánem cílů,
a přesto se cítím velký, velký jak dítě, jak věž,
jako chvíle, která byla vršena věk za věkem a vyvolává
závrat,
tak velký jako kterýkoli člověk, neboť všichni jsme bratři.

Smutek opustit bratry mi říká:
nspěchej tolik. Je vám to možná k smíchu,
ne rozloučení, leč to, že se mu někdo vzpírá,
že jiní budou žít po nás, že všichni jsme bratři,
v nepochopení, v lásce, v nenávisti a nádheře
každého dne, každý, ale každý je naším bratrem.

Čas rozloučit se a říci,
že nedoufám v jiné světlo než v to,
kterým nás den co den, noc za nocí oblévá tenká louč,
malá jiskřící baňka, pochodeň, kahánek, jiskra,
suhvězdí, lampa na stožáru, slunce v moři,
ale že toto světlo stačí, že života je dost, že čas
je vyměřen dobře, bratři, žijme svůj čas.

Nemoci se nebojím,
neboť není s to dojít s člověkem až k té chvíli,
kdy se všechno vysvětlí.

Jedna část mé bytosti trpí, jiná chce lásku,
jiná cestuje, jiná diskutuje, poslední pracuje,
a já je spojuju všechny, jak mohu být smuten?

Smutek ať mě nerozbijí, ale ať přijde i on
v deštivé noci, v blátivé ulici, v baru, když zavírají,
ať čestně bojuje s obětí
a pozná den vcházející s výbuchy důvěry, zapomnění a lásky
na konci prohrané bitvy.

Tento čas, a žádný jiný, ať plní sály, smáčí knihy,
vplouží se do kapes, na talíře: s kalným nebo prudkým
svitem.

Všechno med nedělí ať se vylíje;
ať vypadne diamant sobot, růže
úterý, světlo čtvrtka, kouzlo
ranních hodin, které sami volíme

pro své osobní útraty, tu tajnou část
každého z nás, v čase.

Ať ta čekaná chvíle není ohavná, pošpiněná strachem,
odevzdaností, výpočtem. Vím, část bolesti
si podkopává půdu pod nohama. Bude přísná, zlověsná,
pustá,

ale nechci, aby popírala ostatní chvíle nebo slova
vyřčená dříve pevným hlasem, myšlenky
zralosti, činy,
které nechaly za sebou situace.
Bezzubý úsměv ať ji nepoděsí
a stín trapné postele nenaplní prosbami,
lomením rukou, zsinanou
upocenou lítostí.

Ať je vidět, jak hmota končí: sbohem, sloučenino,
která ses jednoho dne jmenovala Carlos Drummond
de Andrade.

Sbohem, má přítomnosti, můj zraku, mé naběhlé žíly,
otisky mého těla na polštáři, můj stíne na zdi,
znamínko na mém obličejí, krátkozraké oči, věci, jež jsem
bral

do rukou, představo spravedlnosti, revolto a sne, sbohem,
sbohem, živote odešlý k jiným.

PÍSEŇ PRO ČLOVĚKA Z LIDU
CHARLIE CHAPLINA

Jeden brazilský básník,
ne z největších, ale z těch nejposmívanějších,
který se tak trochu pohybuje v tvé atmosféře nebo chce žít
v poetice a bytostném ovzduší světelných snů,

malý paličatý zpěvák
elementárních rytmů z vnitrozemského městečka,
kde se nenosí kravata, ale všichni jsou nanejvýš zdvořilí,
nenávidí násilí a hrdinství zchlazují ironií,

ten dávný dvacetiletý chlapec,
připoutaný k tvé němohře vlákný něžnosti a smíchu,
musel vidět, jak je znovu splétáš, musel přijít za tebou
jako vyzrálý muž
něco ti říci pod pletí své básně.

Povědět ti, že Brazilci tě milují
a že v tom, jako ve všech ostatních věcech, se podobají
všem lidem na světě – i těm židáčkům
v buřince, se španělkou, dlouhými střevíci, melancholickými
očima,

tulákům, které svět vyhnal, ale oni dělají švandu a žijí
ve filmech, v křivolakých uličkách s nápisy: Továrna,
Holič, Policie,
přemáhají hlad, podvádějí surovost a dávají dál lásku
jako tajemství šeptané chudákovi, když klesl na ulici.

Vím, řečnění, měšťácká ukolébavka tě neplní pýchou,
jdeš spát, když fanfaróni stavějí sochu.
Z tolika slov, kodrcajících jako vozy po dláždění,

tě dojmou ta nepokornější, sten opilství nebo polibku.

Nepřináším ti pozdrav ctitelů, nemáš fanoušky,
nesu ti pozdrav prostých lidí z jednoho ze sterých měst,
příliš se nerozmýšlím, co vybrat pro svůj zpěv, který je nyní
jako snítka absurdních květů poslaná poštou vynálezci
zahrad.

Mými ústy mluví ti špinaví smutkem a dravou ošklivostí
ke všemu,
vcházejí do biografu s krysím zármutkem, prchají ze života,
dostanou dvouhodinové anestetikum, trochu hudby,
obrazy ve tmě – a najdou tě a zachrání se.

Mluví za ty, které minula spravedlnost, prostáčky srdce,
vyvržence, padlé, zmrzačené, bankrotáře, ušlápnuté,
utlačené, samotáře, váhavce, lyriky, hloubavce,
ztrěštěnce, větroplachy, něžné milence, bláznů a horká
srdce.

Mnou mluví květiny, které miluješ, když uvadají v prachu,
mnou mluví pahýly svíček, které polykáš, když už jsi na dně,
náradí a tisíce věcí, které jsou zdánlivě zavřeny v sobě,
každý drobínek, každá nicotnost, čím temnější, tím víc
mluví.

II

Noc pere tvoje prádlo.
Marně je skrýváš kropenatou vestou,
bělostným plesovým živůtkem
ze ztrěštěného bálu bez orchidejí.
Je ti souzeno být černý. Tvé pantalony
srůstají s tmou. Tvé nabobtnalé křápy
v temnotě uliček

jsou noční houby. Černé slunce
jak valník bez paprsků všecko přejíždí.
Jsi noční občan republiky
ve smutku, vystáváš před našima pesimistickýma
očima, které tě prohlížejí a říkají:
To je on, temný, vdovec, nešťastný,
havran, nikdy víc, ten, co přišel příliš pozdě
na příliš starý svět.

Luna spočinula
na tvém obličejí. Bledém, nalíceném smrtí,
připomínajícím obilný hrob, podmořské stélky
za polárním kruhem, zrcadla a lilie
poničené tyranem, tváře
pohřbené v mouce. Černý knír
roste jako výstraha
a najednou končí. Je černý, krátký,
hustý. Ó bílý obličejí z lunární hmoty,
tváří vystřižená z prostěradla, čáro na zdi,
dětský sešite, bláznivá čmáranino,
oči jsou hluboké a ústa
se zdaleka usmívají – a nade všemi svítá.

A už nevnímáme noc,
smrt se nám vyhýbá, zmenšujeme se,
jako bychom se po doteku tvé kouzelné hůlky vraceli
do nejvnitřnější krajiny, v které spí děti,
Už není kancelář s tisíci kartotéčnými lístky,
není garáž, universita, strach,
zrušená ulice skutečně existuje, v obchodech je hlava na hlavě
a my jdeme s tebou rozbíjet tabule výkladů,
hrát strážníka na zemi
a na živé osobě objevit
ono místo – dej pozor! – které přitahuje kopance: ortely
neoficiální spravedlnosti.

III

Jsi plný výživných podnětů, zabiješ hlad těch,
kdo nebyli vyvoleni do nebeského
nebo průmyslového ráje. Máš kosti, pudinky
z želatiny, třešně, čokoládu, spoustu věcí
za manžetami kabátu.
Pro dítě nebo pro psa. Ty dobře víš,
jak důležité je jíst, znáš chuť masa,
vůni polévky, sladkou žluť brambor,
vyznáš se v důvtipném umění proměňovat v makarón.
umolousanou tkaničku škrpálů.
Často jsi je večerel: život je dobrý.
Sedlo by jedno cigáro: a vytáhneš je
z krabičky od sardinek.

Není mnoho večerí na světě, to víš dobře,
a nejkrásnější kuřata
na čínském porcelánu jsou za tlustými skly.
Všude je nějaké sklo, a nerozbije se,
všude je ocel, asbest, zákon,
dokonalá policie, která chrání kuřata,
všude je hlad, který přichází z Kanady, vítr,
ledový hlas, dech zimy, list,
který váhavě poletuje a snáší se do tvého stínu: bledé
poselství,

které nemůžeš rozluštit. A tu se proměňuješ
ve velikánské pečené kuře, které se vznáší
nad všemi hladovými, zlaté pípající kuře,
jídlo pro všechny
v čase všech, který nepřichází.

IV

Nový rok nepřichází. A milované ženy.
Samotářská oslava vytřídí tvoje vlohy.

Jsi netělesný, tančíš, protékáš,
ale nikdo nepřijde a neuvidí, jak miluješ
se zanícením diamantu a s něžností jitra,
jak z tvé ruky v chatrči vzchází luna.

Svět sněhu a soli, chraplavých gramofonů,
řvoucích k pitkám, kterých se neúčastníš.
Svět na závoru věznicí milované
a tvoji touhu býti u nich v noci.
Tvůj palác se rozpadá, pohlcuje tě spánek,
nikdo tě nemiloval, všichni tě měli,
chtěl ses dát celý, nevzali tě.

Potom putuješ sněhem a zadržuješ výkřik.
Ale netoužíš po obžerství, nejsi pyšný,
smutný, zlostný, zlomyslný.
Ty jsi ten nový rok, který se zdržel. Kolem běží
dům, číše létají,
těla se vymršťují, milenky
tě hledají v noci... a nevidí tě,
ty maličký,
ty prostáčku, ty kdokoli.

Být tak sám uprostřed tolika ramenou,
kráčet mezi tisíci v jediném křehkém těle,
obrovské paže držet nad domy,
mít jednu nohu v Guerreru a druhou v Texasu,
mluvit s Číňanem, s Rusem,
s černochem, s člověkem z Maranhãa: být jediný mezi
všemi,

beze slova, bez filtru,
bez matového skla:
je v tobě město, které neznáme.

V

Slepá tě miluje. Oči se otevřou.
Ne, nemiluje tě. Opilý zazobanec
je tvým přítelem, a když vystřízliví, odmítá
tvé bohatství. Naše trápení je v tom, že zapomínáme,
že v hloubi každého z nás pozemšťanů
je něco vody, dechu, nevinnosti.

Uctíváme falešná božstva: uschlé květiny,
nevěrné anděly, oblé pokladnice, akademickou poetickou
dýchavičnost; poměr
bílé, modré a rudé; mechanismy,
telegramy v sériích a továrny a továrny
a továrny na lampy, prohibici, svítání.

Ty jsi byl jenom dělník
komandovaný vzteklým hlasem megafonu.
Jsi šroub, gesto, škleb.
Sbírám tě po kouscích: ještě se chvějí,
týraná ještěrko.

Slepuju tě z kousků. Tvoříš
podivuhodnou jednotu ve světě rozmělněném na prach.
A my, kdo se na každém kroku přetvařujeme,
převlékáme, maskujeme,
ne a ne si zapamatovat, že ty jsi vždycky týž,
učedník
hasič
příručí
cukrář
emigrant
trestanec
strojník
ženich
krasobruslař

voják
muzikant
poutník
cirkusák
markýz
námořník
nosič pian,

a přece vždycky týž,
ten, který nesouhlasí a je něžný,
neschopný vlastnit, věčně bloudící,
uprchlík na všech cestách, přítel,
kterého bychom chtěli mít
za deště, v zrcadle, v paměti
a kterého vždycky ztrácíme.

VI

Nemyslím na tebe. Myslím na zaměstnání,
kterým se zabýváš. Jsi podivuhodný hodinář,
čicháš k odšroubovaným kolečkům: pera zaskočí do sebe,
čas jde dál. Jsi sklenář.
Zasklíváš ulici. Nevadí,
že tě hlodá touha odejít; a nároží
z tebe udělá jiného člověka, a logika
tě odvrátí od jeho mrazivých výsad.
V tobě je práce, ale rozmarná,
laskavá,
a z ní vyrůstá umění, ne měšťácké,
produkt ovzduší a slz, vazivo,
z kterého vyrazí křídlo nebo okvětní plátky, a vlaky
a lodi bez oceli, kde přátelé
cestují časem,
knihy ožívují, obrazy rozmlouvají
a každý osvobozený člověk se rozplyne
v překypění nezaplacené lásky, v úsměvu, v slunci.

Tvé počínání, tvé činy
tě staví mezi nás všechny,
tuláka mezi dvěma jízdními řády; ruka,
která umí bít, stříhat, příst, omítat zdi,
noha tě chce mermomocí nosit světem,
ruka se chápe náradí: je to břitva,
a ty k Brahmsově melodii holíš
v zapomenuté holírně uprostřed utlačeného světa,
kde tě po tak dlouhém mlčení a samotě znovu nalézáme.
Dobře jsi udělal, žes mlčel.

Přemýšlel jsi ve stínu klíčů,
pout, pruhovaného prádla, drátěných ohrad,
tmelil jsi tvrdá slova, kameny, cement, pumy, invektivy,
poznávanávals propašovanou tužkou smrt tisíců, krvavá ústa
tisíců, ukřižované ruce tisíců.
A neřekl jsi slovo. A když to nešlo spolknout,
začal ses dávat. Vyšla slova.
Demoralizovaná slova, přesto čistá, vyřčená nově.
Moc lidského hlasu, vynalézajícího nové výrazy
a vdechujícího sílu vyčerpaným.
Důstojnost úst otevřených v spravedlivém hněvu a hluboké
lásce,
svraštění lidské bytosti, vychýlení z osy proti podlosti a
zlobě diktátorů,
ó Karličku, můj a náš příteli, tvé střevice a tvůj knír
jdou po silnici prachu a naděje.

ZPRÁVY ZE ŠPANĚLSKA

Lodí, jež se navracejí
se stopami teskné plavby,
lidí, kteří plují domů
zjizvení a plní šrámů
nebo s tělem zmrzačeným,

vyptávám se na Španělsko.

Beden z železa a ze skla,
žoků, nákladů, hald zboží,
pachu ryb a pachu plísně,
lodních schůdků ometených
sprškou věčně vzduté vody

vyptávám se na Španělsko.

Racků, kteří do povětří
píšou křivky hltavosti,
soli a hukotu mušlí,
vývařisek chladné pěny,
tisícerých věcí moře

vyptávám se na Španělsko.

Nikdo neví nic. A ticho
tisíc sáhů má a houstne
mezi nejtvrďšími věcmi.
Naježené mlčení zdi,
hadru ucpanšího ústa,
kamene, jenž láme větve,
špinavé a hluché ticho,
mlčení, co zní jak kлокot,

s jakým ve tmě na dně šachty
vře hustá zarudlá pěna.

O Španělsku není zpráv.

Ach, jak bych si přál mít loď!
Ach, kdybych tak uměl létat!
Ale já mám jen svůj zpěv,
a co zpěv tu zmůže? Básník
nehybný ve dřeni verše,

znaven marným vyptáváním,
utrmácen myšlenkami,
přál by si udělat z básně
ne květinu s vůní: pumu
a tou pumou rozbít zeď,

co Španělsko obklíčila.

HOUBOVITÁ PÍSEŇ

Krásné
ráno bez potřeby mýtu,
bez rouhání usrkávaný med.

Krásné
ráno nebo jiné, jež bude,
tento život anebo jiný vynález
bez přízraků ve tmě.

Vlhký písek přilíná k noze.
Polykám moře, které polyká mě.
Ulity, křivé myšlenky, odstíny světla
modrého
 jak šmolka
na vzniklých tvarech.

Krásná
procházka těla, jeho roztavení
do všeobecného těla světa.

Chut' zpívat. Ale tak absolutní,
že mlčím, naplněn.

SKLADBA

A vždycky přijde déšť
na pustých místech bez deštníku,
cosí, co odplouvá, pochybná ryba,
a jizva, je vidět, na nahé zdi.

A rozpuštěny jsou úlomky štuku
a prach z bouraček sedá
a deformuje budoucí kraj.
Pod větvemi chatrná pomoc imbu.
Kapka na vymýcené holé pláni.

Tam, kde žijeme, je voda. Spánek, vlhký,
v rozpuklých urnách. Drahé věci
se už převracejí do proudu opotřebovány.
Kdysi dávno čistá radost, dnes uhlí.

A dál je hlína bez naděje stát se sochou.

DUHA

Co chce anděl? Přivolat ji.
Co chce duše? Zahubit se.
Zabloudit v divoké houšti,
aby se už nepotkala.

Co chce hlas? Chce omámit ji.
Co chce sluch? Sám sebe opít
rouhavými slovy zášti,
sluch chce býti ohlušený.

Co chce oblak? Uchvátit ji.
Co chce tělo? Rozpustit se,
zničit paměť na přežití,
všechno, co je vzpomínání.

Co chce vášeň? Zadržet ji.
Co chce srdce? obehnat se
hrází proti světské moci,
aby ve tmě roztávalo.

Co chce píseň? Chce se sklenout
jako duha nad propastmi.
Co chce člověk? Zachránit se,
spasit se jedinou písní.

VŮL VIDÍ LIDI

Tak křehcí (křehčí než keř) a běhají,
přebíhají, vždycky za něčím
zapomenutým. Jistě nemají
cośi podstatného, i když se občas zdají vznešení
a vážní. Ach, hrozivě vážní,
zlověstní. Ubožáci, neposlouchají, zdá se,
zpěv povětří, tajemství sena,
jako by nevnímali, co je viditelné
a pro nás všecky v prostoru. Jsou věčně smutní
a ze smutku krutí.

Všechno, co jsou, je v očích – a ztrácí se to
ve stínu sklopených řas.

Nicotní pod srstí, v údech nesmírně křehkých,
jak málo je na nich vystupujících věcí,
jaká jistota, začínání znovu a znovu
a nemožnost sdružovat se v klidných formacích,
trvalých, nutných. Chvillemi

jsou jakoby melancholicky shovívaví (na vteřinu),
proto jim odpouštíme ošivavý neklid a průhlednou
prázdnost nitra, která je dělá tak ubohými a nutí
vydávat nesmyslné zvuky smrtelné úzkosti: touhu, lásku,
zářlivost,

(co my víme?), zvuky, které se tříští a padají na pole
jako zarmoucené kameny a vypalují trávu i vodu.
A nám je těžké, po tom všem, přezvykovat svou pravdu.

MILOVAT

Co jiného zbývá bytosti
mezi bytostmi než milovat?
Milovat a zapomínat,
milovat a nemilovat,
milovat, přestat milovat a milovat?
Ustavičně, až ke skelným očím, milovat?

Co jiného, ptám se, zbývá laskavému tvorů,
osamocenému v otáčení všeho,
než se otáčet a milovat?
Milovat to, co moře vyvrhuje na břeh,
co pohřbívá, co v ranním vánku
je sůl nebo nezbytnost lásky nebo prostě úzkost?

Slavnostně milovat palmy v poušti,
vydávat sebe, zbožňovat a čekat,
milovat nevlídného, milovat drsného,
vázu bez květiny, holou zemi,
nehybnou hrud', ulici viděnou ve snu, dravého ptáka.

To je náš úděl: láska neopětovaná,
rozdělovaná věcem proradným a marným,
úplné oddání naprosté nevědeckosti,
a v prázdné skořápce lásky bázlivé, trpělivé
slídění, po větší a větší lásce.

Milovat i svou potřebu lásky, a když jsme v bezpečí,
milovat zatajené slzy, tichý polibek, žízeň bez konce.

SOUŽITÍ

Jak mívá den za dnem, cítím to stále zřetelněji: jinak nežijí
než v nás,
proto jsou živi tak málo; po chvíličkách, uboze.
Mimo nás možná přestávají žít, před tím, co je zvané časem.

Nás netrápí ta negativní věčnost.
Chatrně, málo žijí v nás, a přece je to život.
Už nepotkáváme smrt, stále ji nosíme s sebou.

Leč jak jsou daleko, tak daleko jak včerejší nocležníci,
poslední naši hosté, šaty naše a naše potloukání světem!
Nejkřehčí vnější formu oblékáme.
Nejbližší existuje. Pták existuje.
I oni existují, ale jak dvojsmyslně! Té přetvářky, když se
usmívají...

Nehledat dál, dost hledání.
Nepotkali bychom se nikdy, nechtít se potkat.
Mít a nemít v sobě nádobu vyvolenou,
sklad, ustavičnou přítomnost,
toť naše podmínění, a přítom
se nepodmíněně tlučeme po světě,
myslíme si, že milujeme,
a mlčíme.

Nebo možná existujeme jenom v nich, zapomenutých, a naše
existence
je nečistá forma mlčení, kterou si zamilovali.

TRVÁNÍ

Teď jsem si vzpomněl na jednoho, předtím na jiného.

Přijde den, že nevzpomenu na nikoho.

Potom se rozplynou v zapomnění.
Ještě jednou spojené tělo a zasnuby
dovršené samy v sobě, jako kdysi a vždycky.

Neboť věčná je láska, jež spojuje a rozděluje, a věčný je konec
(už začal, ještě než byl) a my jsme věční,
křehcí, mlhaví, hluchoněmí, ztroskotaní: jsme věční.

A i v zapomnění je paměť, laguny spánku
zamknou ve svých temnotách to, co jsme milovali, co jsme
byli jednoho dne,
nebo jsme nebyli nikdy, ale co hoří v nás
jako plamen spící v polenech dřeva složených v kůlně.

BUCHTA

U obrovského stolu jsme žvýkali
obrovskou buchtu,
tu zčista jasna buхта snědla nás:
důkladně rozžvýkala a spolkla
houbovitými ústy.

Neměli jsme zdání v útrobach těsta,
co se nám děje z druhé strany, mimo
obrovskou buchtu
u obrovského stolu, u něhož předsedá
a postrádá nás
smutná žravost.

ZÁVĚR

Zásahy lásky nejsou poezie
(snaží se o to: noční rozdychtění).
Vzpomínky z dětství a ubohá jeseň
plní nám verše urny každodenní.

A pěknost, to je poezie? Není,
co není poezie, nemá řeč.
Tajemství v šifrách ani stará jména
jí nejsou, hle: kabala, stehno, křeč.

Nu, sbohem všechno! Dál už nemůžeme.
Schystáno zavazadlo, tělo volné
– jen radost z bytí zbyla mu – a němé.

Z čeho jsou básně? Odkud básně klíčí?
Co je to za sen jejich hořké mlíčí,
když básník zhrzen je, a dál je dým?

ROZVRŽENÍ ČASU

Jediná chvíle, chvíle naděje,
a konec. Vyschne víra v morku kostí.
Pak širé odhodlání ve mně je
krok od smrti a krok od lhostejnosti.

Chvíle, nic víc, a než se odděje,
sofisma lásky je s to zlomit ostny,
ten trn, tu jehlu – až v nás rozzeje,
rozpoltivši nás, kraje nesmírnosti.

O chvílku⁷ víc – je pozdě, marná věc.
Trochu víc tebe, který cítíš sílu,
a zaženu se zpět, já zbabělec.

Chvilka, a dost. Orloji uplývání,
zjevení z mlh, jež nemělo jsi stání,
kež chvilka stačí mně, a mému dílu.

POVĚTRÍ

Z úst noci čas čpí vůní
rozmarýnu a rdesna.
Mnohem víc vonívala
zahrada netělesná.

V pelíšku noci chutná
gesto po tymiánu.
A kdysi růže básně
opíjela až k ránu.

Osud v propasti noci
zabloudí v levanduli.
Jak těžké vůně kdysi
verandou zavanuly.

Zas chřípí saje vůně,
jež opíjely nás.
Vibruje bez ustání
balzamovaný čas.

POZNÁNÍ

Už vidím nový odstín
tmy přikrývaný
tmou.
Už vidím uviděné
a splývám
se stěnou.
Už vidím, jak mi spánky
vějíře vrásek
ryjí.
A vím už, že je milost
života v tom,
že mjí.

PLAMEN

edice současné zahraniční poezie sv. 54

RÍDÍ JAN REZÁČ

CARLOS DRUMMOND DE ANDRADE

FYZIKA STRACHU

Z portugalského originálu *Poemas* (José Olympio Editôra,
Rio de Janeiro 1959)

vybral a přeložil Vladimír Mikeš. Poznámku o autorovi
napsal Zdeněk Hampl.

Obálku a grafickou úpravu navrhl Václav Bláha.

Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 2217.
publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1967. Odpovědný redaktor
Josef Čermák.

Vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství ÚV KSČ, Praha 1. 3,94 AA,
4,03 VA. D 07*60415. Vydání první. Náklad 1000 výtisků.

01—004—67
13/44—Kart. 8,50 Kčs - G

POZNÁMKA O AUTOROVĚ

Carlos Drummond de Andrade se narodil 31. října 1902 v Itabirě do Mato Dentro, městečku v brazilském státě Minas Gerais. Jeho předkové patřili k prvním osadníkům v rudonosném kraji a po vyčerpání nalezišť zlata se věnovali chovu dobytka a zemědělství. Jedna větev Drummondů odvozovala svůj původ ze Skotska a básník sám se v ironicky zahroceném fejetonu k této rodové slávě přihlásil. Otec Carlose Drummonda byl statkář. Neměl vzdělání, ale dobře spravoval velkou usedlost a chtěl ji rozdělit mezi svých šest zbylých dětí (osm dalších zemřelo). U Carlose se však musel smířit s literárními zájmy, které chlapec projevoval již na obecné škole jako člen dramatického a literárního kroužku. Do gymnasia chodil Drummond v Belo Horizonte a později ve Friburgu. Z tamějšího jezuitského internátu, jehož byl nejlepším žákem, byl však vyloučen, když se vzepřel nespravedlivému profesorovi. Poté vystudoval farmacii — bez záliby o tento obor, jemuž se pak nikdy nevěnoval, jen proto, aby udělal radost otci. Téměř celý jeho další život byl vyplněn novinářskou a úřednickou činností. V Belo Horizonte založil s několika generačními druhy časopis „Revista“ (1925), jehož tři vydaná čísla šířila v Minas Gerais ideje modernistů, kteří se nedlouho předtím představili v São Paulu veřejnosti. Později se stal šéfredaktorem listu „Diário de Minas“, kde pod různými pseudonymy otiskl své první fejetony a básně. Psal též do významného literárního časopisu „Para Todos“, který vydával jeho přítel Álvaro Moreyra. V roce 1934 působil krátce jako redaktor deníku „Estado de Minas“ a „Diário da Tarde“ a po válce jako šéfredaktor levicového listu „Tribuna Popular“. Netaktní jednání některých politiků se senzitivním básníkem však brzy ukončilo jeho krátké aktivní působení v řadách levice a přesvědčilo ho o neslučitelnosti jeho temperamentu s politickou činností. Od roku 1945 se iniciály C. D. A. několikrát týdně objevují v předním riodejaneirském deníku „Correio da Manhã“; své sloupky, které tam tiskne, nazývá od r. 1945 „Obrazy“. Po válce pomáhal Drummond zakládat riodejaneirskou sekci Brazilského sdružení spisovatelů a byl krátce jeho místopředsedou. Rozhodující vliv na jeho životní dráhu mělo přátelství s politikem Gustavem Capanemou, který byl dlouholetým ministrem školství za éry presidenta Getúlia

Vargase. Drummond s Capanemou mnoho let spolupracoval a až do roku 1945 byl přednostou jeho kanceláře. Po válce působil jako vedoucí historického oddělení Státní památkové správy při ministerstvu školství. R. 1962 z tohoto nijak vynikajícího postavení odešel do výslužby. Jak sám tvrdí, v jeho „smutném životě byrokrata“ není nic zajímavého.

K lepšímu pochopení básnickovy tvorby třeba znát jeho lidský profil. Štíhlý Drummond má vzhled askety nebo přísného, ale korektního úředníka. Kolem úzkých, sevřených rtů zřídka kdy mihne úsměv. Zakmitne-li se, je to sotva znatelný úsměv člověka odsouzeného k životu. Mlčelivý Drummond pronáší svá prostá a snad právě proto tak působivá slova tichým hlasem, v překotném rytmu. Pod krunýřem chladu a drsnosti skrývá se stud, bojácnost, plachost. Jedním z nejnápadnějších rysů jeho charakteru je uzavřenost. I Drummondovy verše působí dojmem, že básník nerad pláče před lidmi, a místo přívalu slz slyšíme jen přiskrcené štkání. Raději své verše oseká do ostrých hran, než aby propadl sentimentalitě a prozradil svůj hluboký cit. Od mládí, navzdory niterným metamorfózám, uchovává si Drummond zdání nezúčastněného, přehnaně diskrétního člověka, hrdého na svůj nesmlouvavý charakter. Je jako všichni lidé z Minas Gerais nedůvěřivý. Nevěří lidem, ale tajně (aby si toho nikdo nepovšiml) je miluje. Svou něhu však zakrývá ironií. Jeho ustrojení je obzvláště cizí pokrytectví, krutost a cynismus, které jeho precitlivělou duši zraňují a unavují podobně jako rušný společenský styk a nutnost soužití s lidmi. Básník miluje ústraní a samotu, opovrhuje poctami a slávou, k smrti nerad poskytuje interview, útočně odmítá reportáže, kteří mu podstrkují mikrofon nebo ho chtějí mučit před televizními kamerami. V nedávno uveřejněné básni „Provolání k mým ‚nebližním‘ na obranu míru“ úpěnlivě prosí, aby mu nikdo nenosil rukopisy k přečtení a hlavně k chválení, aby od něho nechtěli doslovy a předmluvy, odpovědi na dopisy a poděkování za věnované knihy nebo za blahopřání a vyzývá děti ze škol, fotografy a reportéry, aby ho nechali žít v pokoji a klidu.

Drummondovu básnickou produkci představuje od r. 1930, kdy vydal prvotinu „Něco jako poezie“ (Alguma poesia – shrnující žně pěti předchozích let), celkem deset sbírek. V celé této tvorbě chce Drummond být především básníkem přítomnosti. Jeho hlavním námětem je čas, přítomný čas, současný lidé. Je převážně básníkem všedních, každodenních dramat člověka osamocené v drtivém prostředí velkoměsta. Třebaže v „Hledání poc-

zie“ radí „Nedělej verše na to, co se stalo“, „Nezpívej o svém městě, nech je na pokoji“, reagují jeho verše bezprostředně na běžné události a jeho srdce bije rytmem dnešního člověka, který pozoruje, jak jeho osobní tužby narážejí na nepřekonatelné vnější překážky.

Během čtyřiceti let tvůrčí činnosti prošel ovšem básník určitým vývojem. Přesvědčení, že lze vyčíst z prvních sbírek, o marnosti jakéhokoli dorozumění s okolím uvolňuje postupně místo pocitu odpovědnosti za osudy lidstva v době nástupu fašismu a za druhé světové války. Básník se v oněch krutých letech prodírá z ulity uzavřenosti a solidárně, se soucítěním podává ruku trpícím bytostem. Přes úpornou snahu o pochopení tužeb prostých lidí uchovávají si však jeho revolučně laděné verše výrazovou aristokratičnost.

Upřímné úsilí ztotožnit se s problémy lidstva a usmířit se s vnějším světem znamená v básnickové složitosti osobnosti hlubší přerod, než si většina jeho čtenářů uvědomovala. Později dochází však u Drummonda k vystrízlivění. Opět se uzavírá do sebe a Brazílie znovu ztrácí velkého sociálního básníka, který se v „Jasně záhadě“ (Claro enigma, 1951) verlainovským „události mě nudí“ přiznává k svým trpkým pocitům.

V poslední době se však Drummond opět obrací ke každodenní skutečnosti a inspiruje se jí, jak dokazuje poslední kniha veršů „Lekce věci“ (Lição das coisas, 1962, 2. vyd. 1965). Angažovaný básník „Růže lidu“ (A Rosa do Povo, 1945) se znovu cítí přitahován událostmi, které ho v minulých letech omrzely, a „bez důvodu k naději užívá znovu tohoto podivuhodného slova, snad proto, aby nebylo tak docela vyškrtuto z kontextu naší epochy“. Opět mluví o věcech a událostech, třebaže bez jakékoli patrné něhy, naopak s pocitem lítosti člověka odsouzeného k živoření na tomto světě. Vybavuje ve svých verších venkovské prostředí, které poznal v mládí, a ve městě sleduje „plynutí lidí a jejich prefabrikované slávy“. Najdeme tu i protiválečné básně (např. „Bomba“), motivované podobnou básní, jaká inspirovala některé strofy „Růže lidu“.

Poměrně nevelký rozsah Drummondovy životní tvorby svědčí o jeho hluboké sebekritičnosti. Básník usiluje o střízlivost v koncepci básni i jejich jazyce. Brání se výtryskům citovosti i nadbytku slov. Usiluje o jasnost výrazu. Poctivé hledání pravého slova ho poučilo, že „každé má na tisíc tajných tváří pod jednou neurčitou“. Trpělivě objevuje skryté taje jejich významů a nové mož-

nosti jejich uplatnění. Pod pokožkou slov nachází básník „cifry a kódy“, odstíny, které bez bedlivého studia unikají.

Drummond je uznávaným básníkem, ale přesto se nedočkal dosud takového ocenění, jaké by si jeho tvorba zasloužila. (Není kupříkladu ještě ani členem Brazílské akademie.) Roku 1945 dostal za své souhrnné básnické dílo cenu riodejaneirské společnosti Felipe d'Oliveiry. Jeho poslední sbírka byla odměněna cenou Brazílského svazu spisovatelů a brazílské sekce Penklubu. V roce 1963 se uvažovalo o jeho navržení na Nobelovu cenu a na velkou mezinárodní cenu poezie, kterou byli předtím vyznamenáni Giuseppe Ungaretti, Saint-John Perse a Jorge Guillén.

Překladů Drummondovy poezie je zatím málo. Obsáhlejší výbory vyšly jen v Madridu a v Buenos Aires, v roce 1965 pak v USA a v NSR. Menší výběr byl uveřejněn v naší „Světové literatuře“ a v anglickém časopise „Encounter“, ojedinělé básně vyšly též francouzsky, rusky a španělsky (v Kolumbii). V Portugalsku byla nedávno vydána jeho básnická antologie. Ve Švédsku propagoval jeho tvorbu básník A. Lundkvist. Některé verše byly v Brazílii zhudebněny.

Carlos Drummond de Andrade je nejenom velký básník, ale i významný prozaik. Své fejetony a sloupky, uveřejňované v denním tisku, shrnul do tří svazků a roku 1951 vydal „Učňovské povídky“ (Contos de aprendiz), které patří k nejlepší povídkové a novelistické tvorbě, jaká byla v Brazílii napsána. Knihy fejetonů vyvracejí autorovo tvrzení, že „prózou nemá co říci“. Drummond dovede naopak bystře a s osobitou ironií reagovat na události, na příhody kolem sebe, na problémy, s kterými se lidé potýkají v chaotickém velkoměstě. Nemusí podnikat cestu kolem světa (o kterou by při svém nepřekonatelném odporu k cestování jistě neměl zájem); stačí mu každodenní jízda autobusem, aby nasbíral dostatek dojmů a podnětů k fejetonům, jež mají mnohem trvalejší hodnotu než běžné literární příspěvky otiskované v novinách.

Obraz Drummondovy literární činnosti doplňují jeho básnické i prozaické překlady. Přeložil např. Maeterlinckovu dramatickou férii „Modrý pták“, dále Molièra, Balzaca, Prousta, Mauriaca, Aimé Césaira, z norštiny Hamsuna, ze španělštiny Lorcu. S Manuelem Bandeirou uspořádal nedávno obsáhlou antologii textů o Rio de Janeiru. „Rio de Janiero v próze a ve verši“ (Rio de Janiero em prosa e verso), vydanou k 400. výročí založení tohoto města.

O Drummondovi bylo napsáno, že výstižněji než jiní brazilští básníci zachycuje úzkosti i naděje svých současníků v Brazílii. Snad právě proto nebyla jeho poezie nikdy přijímána lhostejně. Byla buď milována, anebo nenáviděna. Za svého básníka pokládali Drummonda modernisté, k nimž se od počátku hlásil, i když si zachoval nezávislé postavení. K jeho básnické osobnosti se dnes přihlašují představitelé konkrétní poezie, kteří v Drummondovi vidí svého staršího druhá. Drummond je právem považován za obroditele národní poezie. Svou tvorbou, vznikající v dlouhém rozpětí více než čtyřiceti let, ovlivnil desítky básníků a tisíce čtenářů, třebaže si je nikdy nepředcházal ani jim nepochleboval.

ZDENĚK HAMPL